https://archive.org/details/bk775/page/n0/mode/1up

All Items on https://archive.org/details/realpatidar
realpatidar.com
Full Library on https://realpatidar.com/library

ॐ

લેખક,
મગનલાલ ગોવીંદલાલ એન્જીનીઅર.
અમદાવાદ.

પીરાણાપંથી કચ્છી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિવર્ગ

અને

કરાંચી પરિષદના રિપોર્ટનું અવલોકન.

જ્ઞાતિ હિતાર્થે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
"જ્ઞાતિ હીતચિંતક સ્વધર્મ વર્ધક મંડળ" તરફથી
કાર્યવાહક—નારાયણજી રામજીભાઈ મીસ્ત્રી.
જૈન દેરાસર પાસે, ઘાટકોપર—મુંબઇ.

સંવત ૧૯૭૮ ની શ્રાવણી. સને ૧૯૨૨.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n1/mode/1up

Real Patidar Library

https://www.realpatidar.com/library

This book/literature/article/material may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden.

The library does not give any warranty express or implied or make any representation that the contents will be complete or accurate or up to date. The library shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of this material.

Full terms and conditions of use: http://www.realpatidar.com

About Real Patidar books

Real Patidar's mission is to organize the information on Satpanth religion, which is a Nizari Ismaili sect of Shia branch of Islam, and to make it universally accessible and useful. Real Patidar Books helps readers discover the material on Satpanth online while helping authors and researchers in their studies. You can know more by visiting http://www.realpatidar.com

You can resize and move this box in any PDF Application like Adobe Acrobat Reader.

Use the Bookmarks facility in the PDF to directly go to the pages containing Highlights.

For Reference See Pages: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 26, 30.
For page numbers, see the page footer. Page numbers are in 'Page x of y' format

References by: RealPatidar.com - Created using: step2-QR-and-3-RM-v5.py

https://archive.org/details/bk775/page/n2/mode/1up

Digitally signed by realpatidar.com
DN: cn=realpatidar.com, c=IN, o=realpatidar.com, email=mail@realpatidar.com
Reason: I have reviewed this document
Date: 2026.02.19 15:36:41 +05'30'

realpatidar.com

ૐ

લેખક,
મગનલાલ ગોવીંદલાલ એન્જીનીઅર.
અમદાવાદ.

પીરાણાપંથી કચ્છી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિવર્ગ
અને
કરાંચી પરિષદના રિપોર્ટનું અવલોકન.

જ્ઞાતિ હિતાર્થે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
"જ્ઞાતિ હીતચિંતક સ્વધર્મ વર્ધક મંડળ" તરફથી
કાર્યવાહક—નારાયણજી રામજીભાઈ મીસ્રી.
જૈન દેરાસર પાસે, ઘાટકોપર—મુંબઈ.

સંવત ૧૯૭૮ ની શ્રાવણી. સને ૧૯૨૨.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n3/mode/1up

1922-08 -KKP Gnati Varg ane Karachi Sabha nu Avlokan (775)

realpatidar.com

Name of Yuvak Mandal formed by NRL

ઉપોદ્ઘાત.

આપણી કચ્છ જ્ઞાતિનો એક વિભાગ પીરાણાના અર્ધદગ્ધ પંથે ચઢી અધોગતિ પ્રાપ્ત કરતો જાયછે એ વાત અમને સમજાયા પછી તેને સનાતન ધર્મ તરફ વાળવાનો ઉદ્દેશ રાખી એક મંડળની અમે સ્થાપના કરેલી જે આજે "જ્ઞાતિ હીત ચિંતક સ્વધર્મ વર્ધક મંડળ" ના નામથી જ્ઞાતિમાં લગભગ ૧૫-૧૬ વર્ષથી પ્રસિદ્ધ છે. સમસ્ત જ્ઞાતિની બેઠકો પ્રસંગે આજ સુધી જોકે આ મંડળ જ્ઞાતિ હીત સાધવાના કાર્યમાં ભાગ લેતુ આવ્યું છે પરંતુ ધાર્મિક અંતરાયને લઈ કચ્છનો જે વિભાગ કોમથી અલગ પડી જવાનો ભય ખડો છે તે ક્ષેત્રમાં આ મંડળ શરૂઆતથીજ અનેક પ્રકારના ભોગ આપતુ આવ્યું છે. જ્ઞાતિના યુવકવર્ગ ને ઉત્તેજીત કરવાનું અને તેમના યોગ્ય પુરૂષાર્થને સજીવન રાખવાનું મહત કાર્ય અતિ મુશ્કેલ છે પરંતુ જેમ જેમ જ્ઞાતિના બુદ્ધિશાળી બંધુઓ અમારા મંડળના કાર્યની કદર કરતા જાય છે તેમ તેમ મંડળને મદદ મળવાની આશા પણ બંધાતી જાય છે, અને એ આશા તેમજ અમારા વિભાગના સમજુ વર્ગના પ્રમાદથી ઉત્પન્ન થતી નિરાશા વચ્ચે આ મંડળનો ઉદ્દેશ જીવતો રહ્યો છે. કેટલાક બુદ્ધિશાળી યુવકો જ્ઞાત સેવાના કાર્યમાં જોડાયા પછી મંડળનો ઉદ્દેશ બર આવવાની આશા વધારે સતેજ થઇ છે એ વાત અમે ખુલ્લા દીલથી સ્વીકારીએ છીએ. કરાંચી પરિષદ એ કેટલાક યુવકોના ધાર્મિક સેવા ભાવનોજ પ્રભાવ હતો અને એ પરિષદના કાર્યનું આ અવલોકન પણ તેમની શુદ્ધ ભાવનાનુંજ પ્રતિબિંબ છે, એમ સમજી લઈ જ્ઞાતિ બંધુઓ તેમાંથી બોધ ગ્રહણ કરશે એવી મંડળ આશા રાખે છે.

કેટલાકને બીલ્ડીંગ નજરે જોયા સિવાય જેમ તેની રચના સમજાતી નથી, પરંતુ પ્લાન સમજનારના મગજમાં તે મકાનનો ખૂણે ખૂણો ખડો થાય છે, તેમ પીરાણા પંથની રચના અને ક્રિયાઓ-શુદ્ધ હિન્દુ ધર્મની ભાવના, સ્વાર્થત્યાગ અને સત્યાસત્ય સમજવાની જેનામાં બુદ્ધિ ન હોય તેને સમજાય નહિ; એટલે પીરાણા ધર્મ એ હિન્દુ ધર્મ નથી અને નથીજ તેનું સ્વબંધુઓને જ્ઞાન કરાવા અનેક રીતે એ વિષયને ચર્ચવો પડે તે સમજી શકાય તેવું છે. સમગ્ર દેશમાં જ્યારે ઐકય સાધવાની યોજનાઓ ઘડાતી હોય તે પ્રસંગે કદાચ આવી હીલચાલ રૂચીકર થઇ પડે નહિ પરંતુ આ હીલચાલના ગર્ભમાં ઐકય અને પ્રેમને મુખ્યસ્થાન અપાએલું છેજ એમ અમારૂ માનવું છે. અમારી કચ્છ જ્ઞાતિ ઉપર તાગડધિન્ના કરતા-પીરાણા પંથ ઉપર આજીવિકા ચલાવનારા-ને તે અપ્રીય થઇ પડે તોપણ સ્વાર્થી અને મુર્ખ ધર્મ ગુરૂઓને અંધ શ્રદ્ધાળુ કે ભોળા ભકતો ઉપર આજીવિકા ચલાવવાનો બિલકુલ હક્ક નથી એમ સમજુ વર્ગનુ માનવું છે તે સાથે અમારા જ્ઞાતિ બંધુઓનું હીત સાચવવાનો અમને જે પ્રથમ ધર્મ પ્રાપ્ત થાય છે તેને અમે તજી શકીએ નહિ. જ્ઞાતિ સેવાના પ્રદેશમાં કંઇક વિશેષ અજવાળુ પડે અને યુવકોને રિપોર્ટનું અવલોકન માર્ગદર્શક થાય એ પ્રકારની મંડળની ઇચ્છા ધ્યાનમાં લઈ રા. મગનભાઇએ તસ્દી લઈ અવલોકન લખ્યુ છે તે ખાતે અમારૂં મંડળ તેમનો સપ્રેમ આભાર માને છે.

નારાયણજી રામજી-મીસ્રી.
કાર્યવાહક.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n4/mode/1up

realpatidar.com

પીરાણાપંથી કચ્છ કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિવર્ગ

અને

કરાંચી પરિષદના રિપોર્ટનું અવલોકન.

(લેખક,—મગનભાઈ ગોવીંદલાલ એન્જીનીઅર—અમદાવાદ.)

President = Rajaram Dholu, means this report is related to 1st KKP Parishad of Karachi

વિષય અને સબંધ.

કચ્છના પીરાણાપંથી ભાઈઓની જે સભા કરાંચીમાં થયેલી તેના કામકાજનો હેવાલ કરાંચી યુવકમંડળ તરફથી બહાર પાડવામાં આવ્યો છે જે વાતને આજે ઘણો વખત થયો છે એ રિપોર્ટ જ્યારે બહાર પડયો તે પ્રસંગે તેનું અવલોકન લખવાની "સ્વધર્મવર્ધક" મંડળના ભાઈઓ તરફથી સુચના કરવામાં આવેલી, સભાના પ્રમુખ રાજાભાઇ ધોળુએ પણ ભલામણ કરેલી અને મુંબઈના યુવક મંડળ તરફથી પણ પત્રદ્વારા સુચનાઓ મળેલી. મારા જેવા એક ગુજરાતી ભાઈને તેઓ શા કારણે એ માટે આગ્રહ કરે છે તે હુ સમજી પણ ગયેલો. પીરાણાપંથી યુવકોની મુંબઈમાં થતી સભાઓમાં મ્હેં કેટલીક વખત ભાગ લીધેલો, તેમજ સમસ્ત કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની મહાન પરિષદની એક બેઠક જ્યારે મુંબઈ ખાતે થયેલી તે પ્રસંગે પીરાણાપંથી કચ્છી આગેવાનોને ખાસ આગ્રહપૂર્વક ભાગ લેવા માટે આમંત્રણો કરેલાં અને તેઓ પૈકી કેટલાક આવેલા પણ ખરા, તે પ્રસંગનો લાભ લઈ તેમની સાથે ખાનગીમાં પીરાણાપંથ આપણે તજી દેવો જોઇએ એ વિષય ઉપર મારે તેમની સાથે સારી વાટાઘાટ થયેલી અને તેમના તરફથી મ્હને સારો સધીઆરો મળેલો. તે પ્રસંગે જ્ઞાતિહીતના કાર્યમાં હુ કંઇક ભાગ લેતો હોવાથી એ વિષય તરફ મારી મમતા બંધાયેલી અને તે કાયમ રાખવા માટે "સ્વધર્મવર્ધક મંડળ"ના ભાઇઓ તરફથી મ્હને ખાસ આગ્રહ ચાલુ રહેતો. પરંતુ જ્યારે કરાંચીમાં પરિષદ્ થઈ અને તેના કામકાજનો રિપોર્ટ બહાર પડયો ત્યારે કેટલાક વખત પછી અવલોકન થાય તો સારૂ એવું મને જણાયેલું અને એજ ભ્રમણામાં, એ તરફની મારી મમતામાં તુટી આવવાને લીધે મારાથી એ કાર્ય બની શકેલું નહિ; કરાંચીના યુવકો પણ કંઈક નિદ્રાધીન દેખાયા, મુંબઈના યુવકોમાં સુસ્તી દેખાઇ અને એ કારણોએ પણ મારી આળસને સારો ટેકો આપ્યો.

હમણાં વળી જાગૃતિ આવી છે, અને મારાથી બની શકે તો કચ્છ જ્ઞાતિ હિતાર્થે પુરૂષાર્થ કરવો એવી સુચના રા. રતનશીભાઈ, રામજીભાઈ તથા ભાઈ નારણજીએ કરી અને પ્રથમનોજ વિષય એટલે કરાંચી પરિષદનું અવલોકન, તે સાથે પીરાણાપંથ અને કચ્છ દેશના આગેવાનોના જુલમ અને ત્રાસદાયક તેમનાં કૃત્યો વગેરે ઉપર પણ મારા વિચારો હુ પ્રદર્શિત કરી શકું એવું તેમને જણાયાથી તે માટે આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરી છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n5/mode/1up

Age old practice of settling disputes within the community

realpatidar.com

આપણી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં વિસ્તાર પામી છે અને દરેક ઠેકાણે નાતજાતને લગતી તકરારો જ્ઞાતિના સમજુ પુરૂષો મારફત પતાવાનો રિવાજ ઘણો પ્રાચીન થઈ ગયો છે તે જેટલો ઈષ્ટ છે તેટલોજ હાલમાં તો ખાસ કરીને કચ્છ દેશમાં આગેવાનોના સ્વાર્થી અને અન્યાઈ દોરનો ભોગ થઈ પડ્યો છે. કચ્છના આગેવાનોની જુલ્મી સત્તા અને અધમતાના ઇતિહાસ લખવા બેસીએ તો કેટલાંય " કરમશીનામાં, અખઈનામાં, " અને એવાં બીજાં નામાંને નામાં લખાય એટલી હકીકત મારી પાસે પડી છે. પરંતુ એ નામાંઓ ઉપર વાર્તિક લખી યુવકોને રિઝવવા કરતાં એ નામાંઓને ભુલાવી દઈ યુવકો તેમજ ગેઢેરાઓને પોતાનો ધર્મ અદા કરવાનો માર્ગ દેખાડી આપવો એજ ઈષ્ટ છે. તોપણ કોઈ ગેઢેરાએ એવું તો નહીંજ માનવું જોઈએ કે તેમના જુલ્મી દોર અને જ્ઞાતિના રીતરિવાજ, પીરાણાપંથની અધમ ભાવનાઓ અને તેના અંગે જ્ઞાતિમાં પેસી ગયેલા સડાની કોઈ ટીકાજ ન કરી શકે. એવી માન્યતા રાખવી એજ એક જાતની અધમતા અને દીવાનાપણું છે, આગેવાનોના અંધસ્વાર્થ અને જુલમની એ ખાત્રી આપનાર થઈ પડે છે. સાથે સાથે હું એ પણ કહી લઉં કે જેનામાં વિચારશક્તિ અને બુદ્ધિ છે, જેને પોતાના ભોળા અને અંધશ્રદ્ધાળુ ભાઈઓ પ્રત્યે લાગણી છે તે તો જરૂર તેમની સ્થીતી સુધારવામાંજ પોતાનો લાભ પણ જુએ અને તેને તેમ કરતો કોણ રોકી શકે ? એટલે એવા પ્રકારનો કંઈક લાભ કિંવા લોભ ગમે તે કહો તે આ લેખક પ્રત્યે પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યારે " સ્વધર્મ વર્ધક મંડળ"નો જ્ઞાતિ હિતાર્થે લેખો પ્રસિદ્ધ કરવાનો શિષ્ટાચાર અને પીરાણાપંથ જેવા અધમ અધર્મમાંથી જ્ઞાતિને બહાર કહાડવાનો સતત પુરૂષાર્થ તો ઘેર ઘેર જાણીતો છેજ. તે મંડળની જ્ઞાતિ સેવાની કદર તરિકે હું શું કરી શકું ! એ ભાગ્ય તો ભવિષ્યની પ્રજાના ભાગે નિર્માણ થયેલું સમજાય છે.

પાટીદારનું પતન અને પશ્ચાતાપ.

આપણા ભાઈઓ સ્વધર્મને સંભાળી પહેલાં હતા તેવા એક બીજા સાથેના સંબંધમાં આવી જઈએ તો જગતની દ્રષ્ટિએ આપણે સાવ હલકી જ્ઞાતિના અને બીગારી જેવા થઈ પડ્યા છીએ તે જરૂર મટી જાય. વળી સનાતન ધર્મને અવલંબી એક ભાઈ બીજા જ્ઞાતિભાઈ પ્રત્યેનો ધર્મ કિંવા ફરજ બજાવતાં શીખે તો આપણી જ્ઞાતિ દેશમાં પુજાતી, મનાતી અને દેશની પાલનહાર ગણાતી તે મહત્તા અને સુખ ભોગવતી આપણે જરૂર જોઈ શકીએ એ વાતમાં મ્હને તો પુર્ણ શ્રદ્ધા છે. કોઈ ભાઇને એવી કદાચ શંકા થાય કે આપણી જ્ઞાતિ કેવી અને વળી તેને દેશમાં પુજાવાનું કે મનાવાનું કેમ સંભવે ! આપણા માટે તે વળી મોટાઈ હોય ? હા. આ માયાવાદના જમાનામાં અને તે પણ આપણા જેવી પછાત રહેલી, દરેક પ્રકારે અજ્ઞાનમાંજ ડુબેલી જ્ઞાતિમાં આવી અનેક શંકાઓ ઉદ્ભવેજ. એ વાતનું એકજ ટુંકું સમાધાન છે. આ દેશમાં જે સંપત્તિ દેખાય છે તે કોઈ શેઠ સાહુકારો કિંવા રાજા મહારાજાઓ પરદેશમાં જઈને કમાઈ લાવ્યા નથી કે કોઈના બાગ બગીચામાંથી ઊગી નીકળેલી નથી પરંતુ આ દેશની ખેતીની ઉત્પન્ન ઉપરજ માત્ર અત્યાર સુધી આ દેશના રાજા અને શેઠ શાહુકારોનો વૈભવ અને પ્રજાનું જીવન પણ ટકી રહ્યું છે. ત્યારે એ ઉત્પન્ન કરનાર આપણા ભાઈઓજ છે કે બીજા કોઈ ? પરંતુ કાળે કરી આપણી ધાર્મિક અને ઉચ્ચ ભાવનાઓ નષ્ટ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n6/mode/1up

realpatidar.com

થતી ગઈ તેમ તેમ આપણી રહેણી કરણી પણ ઉતરતા પ્રકારની થતી આવી. સ્વધર્મના ત્યાગથી જગતને પોષવાની ધાર્મિક ભાવના ઘટતી ગઈ તેમ તેમ આપણી મહત્તા અને ગૌરવ પણ ઘટતું ગયું અને પરિણામે અ જે દેખાય છે તેવી માત્ર ખેતી કરવાની મજુરીજ આપણા કર્મે ચોટી રહી. ખેતી કરવા સાથે પોતાના વિભાગનું રક્ષણ કરવાનો જે ક્ષાત્ર ગુણ એટલે ગામની પ્રજાની સંભાળ રાખવાની આપણી શક્તિ અને સ્થીતિનું રૂપાંતર થતુ આવ્યું. આટલો મોટો પલટો કેમ થઈ ગયો અને આ દેશમાં આજે આપણી જગ્યા ક્યાં છે એ વાતનો જ્યારે વિચાર કરીએ છીએ ત્યારે આપણી પોતાનીજ અજ્ઞાનતા અને ઝાલ્યું ન છોડવાની હઠીલાઇ ઉપર પારાવાર ખેદ થઈ આવે છે. આંખમાંથી આંસુ પડ્યા સિવાય રહેતાં નથી. એટલે અત્યારે આપણને જે ફરજ પ્રાપ્ત થાય છે તે એ છે કે આપણી પ્રાચીન પ્રતિષ્ઠા અને ઇજ્જત દેશમાં વહેલી જામે એવાં પગલાં સત્વર ભરવાં અને તે માટે દેશકાળને અનુસરતા ન હોય તેવા રીત રિવાજો અને અધર્મ યુક્ત ભાવનાઓને જળમૂળથી ઉખેડી નાંખવી અને તેમ કરતાં કરાવતાં જે જે મુસ્કેલીઓ ખડી થાય તેને પહોંચી વળી પોતાના બંધુઓનું હીત સાધવામાં માત્ર પ્રભુનીજ બ્હીક રાખવી અને બીજા કોઇ સ્હાયક પણ ન હોય ત્યારે સ્હાય પણ તેનીજ માગવી. વળી એ પણ જોવાનુ તો છેજ કે દેશની બીજી કોમો પોતપોતાના વર્ગનું શ્રેય સાધવામાં અહોરાત પ્રયત્ન કરી રહી છે ત્યારે એ હરીફાઇમાં આપણે મૂળે પછાત છીએ છતાં પછાત રાખે એવી ગતિએ ચાલીએ તો જરૂર પછાતજ રહેવાના. આગેવાન કે ગેઢેરાના અયુક્ત અને અયોગ્ય વર્તન ઉપર આજે તે યુવકોને ખેદ પ્રદર્શિત કરવાની વારી આવી છે તેજ યુવકોની વૃદ્ધાવસ્થા થતાં તે સમયના–ભવિષ્યના–યુવકો તેમનો જમાનો જોઈ આજના યુવકો પ્રત્યે કેવું માન ધરાવશે અથવા કેટલો સંતોષ દર્શાવશે એ વિચાર કરવાનો છે. અને તે વિચાર આજના મનુષ્ય જેવા હૃદયના યુવકો જો કરી શકે તો જરૂર તેમને જ્ઞાતિહીત સાધવાનો ધર્મ સમજાયા સિવાય રહે નહિ એક પ્રકારનો આ એક ઇશ્વરી સંકેત છે. તેને આજના યુવકો સમજી જાય એ ખાસ જરૂરનું છે, પછી તેને ફરજ સમજે, ધર્મ માને કિંવા કર્મમાં ઘટાવે તોપણ એજ તેમને પ્રાપ્ત થાય છે. એટલા માટેજ જો મુંબઈ, કરાંચી કે વીરાણી જેવા સ્થળે યુવક મંડળો સ્થપાયાં હોય તો આપણા ગઢેરા કે આગેવાનોએ શરમાવાનું કે તેમના પ્રત્યે તિરસ્કાર દર્શાવાનું કંઇ પ્રયોજન નથી. યુવકોના સેવા ધર્મની સાધના વડેજ જ્યારે ત્યારે જ્ઞાતિનો ઉદ્ધાર થવાનો છે એ વાત જેને જ્ઞાતિહીતની જરૂર સમજાય તેણે અવશ્યે માનવી ઘટે છે. આગેવાનોએ તો યુવકોની એ પ્રકારની સાધના તરફ અવશ્યે પોતાનો વિરોધ છોડી દેવો ઘટે. છતાં કોઇ હઠ્ઠ પીરાણા પંથી હોય અને સૈયદોના ભાઇના હાથના સમોશાં ખાવાનો જેને સ્વાદ છોડી શકાતો નહિ હોય તેણે પોતાની જીભ કાપી નાંખવી જોઇએ અથવા પોતાની જાતને સૈયદોની જમાતમાં હાજરી આપતી કરી દેવી જોઇએ. કારણ આ જમાનામાં કડવા પાટીદાર કે લેવા પાટીદાર બની રહીને પીરાણાપંથના ગુપત માર્ગમાં ચાલવું એ ભાગ્યેજ બની શકશે.

વડીલો પાંસેથી આપણે શીખતા આવ્યા કે "કરણી તેવી પાર ઉતરણી" છતાં એવા ઘણાય ગેઢેરાઓને આપણે રીબાઈ રીબાઇને પ્રાણ છોડતા જોયા, છતાં

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n7/mode/1up

realpatidar.com

Kanbi = Neither Human Nor Animal

એવી અધમ કરણી તજી દેવામાં આપણે વિલંબ કરીએ તો આપણા જેવા મુરખ બીજા કોણ ? અધર્મયુકત અધમ પંથે ચાલીને આજે આપણી કેવી દશાઅ થઈ છે ? “ કણબી પશુ ન માનવી. ” ઇમામસેની પંથના માર્ગે ચઢવાથી આપણી ભાવનાઓ નષ્ટ ભ્રષ્ટ થઇ ગઈ, રીતરિવાજોમાં પણ અધમતાએ વાસ કર્યો, દેશ છોડાવ્યો અને વેષમાં મુમના જેવા કરી મુંકયા ! વળી એણે કરીને અને એજ વાત કાયમ રાખવાની ખાતર નીચ કર્મો કરવા તરફનો તિરસ્કાર પણ છુટી ગયો અને અધર્મયુકત અધમ પંથને વળગી રહેવાની લાલસા વધતી ગઇ પરિણામે જીવન ખારાં ઝેર જેવાં થઇ ગયાં. ધન ગયું, માન ગયું, વિદ્યા ગઈ જેના લીધે બુદ્ધિ નાઠી અને સારૂ માઠુ સમજવાની સાધારણ અક્કલનો પણ લોપ થઇ ગયો. અધર્મ રૂપી ઝેરી ભાવનાઓ પેઢી દર પેઢી ઉતરી આવી. અફસોસ ! બંધુઓ એ સ્થીતિનું જેને ભાન થાય તે તો જરૂર પોતાના ભાઇઓની દયાજનક સ્થીતિ ઉપર આંસુ પાડયા સિવાય રહેજ નહિ. પરંતુ તે આંસુ અને હૃદયના ઉભરા કયા ધર્મથી પોષાતા હૃદયોમાં આવે ? એ વાત કોણ સમજી શકે, અરે, સમજાવવી પણ કોને ? સમજવા માટેની વિચાર શકિત અને બુદ્ધિ જોઇએ તે કયાંથી લાવવી ? તે શકિત બક્ષનારી વિદ્યાદેવી અને આપણે કેટલી પેઢીઓનું અંતર ! તે મહાદેવી સરસ્વતી આપણા ઉપર પ્રસન્ન પણ કેમ થાય ? આપણે તોઃ—

ધર્મ કર્મને ધોઇ નાંખ્યાં, ગાડર સમ ઝુકાવી.
ઉપરથી ઉપહાસ્ય કરાવી, ગાંઠનું ગરથ ગુમાવી
આવી, રસમ થકી ભાવી
ભૂંસ્યુ શર્મ જરી નાંવી...આવી.

આંખે પાટા બાંધી ઇમામશાને ઈંદ્ર માની લીધો ! અમારાપર વ્હાલવાની અજ્ઞાન લાલસાએ પાંચે પાંડવોએ મળી ગૌવધ કીધાની અને સતીએ (દેવી પંચાળીએ) મસ્તક ચામડાં લીધાની વાત પણ સાચી માની લીધી, અને ફરમાનજી બિસમલ્લાના કલમા પઢતાં પણ શરમાયા નહિ ! સતનો કલમો પઢતાં દશોંદના દોકડા ભરી ભરીને તુટી ગયા અને બેહસ્ત મુકામે પહોંચવા પહેલાં તો પરદેશના ઝાડ જોવાં પડયાં અને કરવત ખેંચવાની સ્થીતિ પ્રાપ્ત થઇ. બીજું શું થાય ! જ્યારે સગાં, કુટુંબ બેની બાંધવા વગેરે કોઇના હીતનો વિચાર આવે નહિ અને અમરાપર પહોંચવાના ખોટા લોભે લોક લજ્યાનો ખ્યાલ પણ મટી જાય અને એજ ઉપદેશની ગોળીઓ જેમને ગળી લાગે તેમની સ્થીતિ બીજી કઇ રીતે વધારે સારી હોવાનું સંભવે ? પરંતુ એ અધર્મને પોષવાના લાગાઓ ભરવા ઉપરાંત જગતની દ્રષ્ટિએ હલકા દેખાવાનું અને નાક કપાવાનું દુઃખ જે ભાઇઓના કરમે આવી પડે અને તે પણ જ્યારે ફરજ્યાત જેવું તેને થઇ પડવાનું દુઃખ પ્રાપ્ત થાય તેની કઇ દશા ? પાટીદારનું જેનામાં પાણી હોય તે તો જરૂર પોતે જાતે તેમાંથી છુટવા અને બીજાઓને પણ છોડાવા પ્રયત્ન કરેજ. તેમ કરવાનો એને જન્મસિદ્ધ હક્ક પ્રાપ્ત થયેલો હોય છે અને એ વાતનો કોઈથી ઇનકાર પણ થઇ શકે તેમ નથી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n8/mode/1up

realpatidar.com

જાગૃતિ કેમ આવી.

જે ભાઇઓ ધંધાર્થે દેશ છોડી અન્ય સ્થળે ગયા અને સુખી થયા તેમાં પ્રથમ મુંબઈ અને બીજે નંબરે કરાંચી આવે છે. મુંબઇ દરીઆ કિનારે આવેલુ છે અને આખા જગતની હવા અને વિચારોનું ત્યાં સંમેલન થાય છે. આળસુ માણસની ત્યાં સુસ્તી ઉડી જાય છે, બુદ્ધિ વગરના હોય છતાં માણસ જેવા હૃદયના માણસનું મગજ પણ ત્યાંની હવા લાગતાં જ વિકાસ પામે છે, એટલે દેશમાંથી આવેલી જડતા અને દળિદ્રતા સ્હેજે ભાગવા માંડે છે. વળી દરેક જ્ઞાતિના લોકો માટે સ્વધર્મ પાળવાનું મુંબઇમાં ફરજ્યાત થઇ પડે છે. ત્યાંની પ્રજા પોતે અમુક ધર્મના અનુયાયી છીએ એવું દેખાડવામાં પોતાનું ગૌરવ અને ઈજ્જત માને છે એટલે એ ચેપ દરેકને ફરજ્યાત લાગી જાય છે. જ્યાં સ્વધર્મ પાળવાનું ફરજ્યાત જેવું થઇ પડે એ શહેરની પ્રભુતા કેટલી મહાન્ હોવી જોઇએ! મુંબઈમાં એ પ્રભુતા સર્વાંશે વ્યાપ્ત થયેલી છે અને તેથીજ ત્યાં કોઇ નાગુ ભૂખ્યુ રહેતું નથી. " મુંબઇ શહેરમાં ભીખારીઓ પણ પોતાનો ધર્મ કે પંથ છુપાવતા નથી. " જે જાતના ભીખારી જે દેવ કે દેવીને માનતા હોય તેનાજ પાળે ભીખ માંગવા બેસે છે ત્યાં જતા આવતા લોકો પણ પોતાના મંદિરે ભીખ માગવા બેસનારને ઓળખે છે અને બીજા ભીખારીઓ કરતાં એવાને ઝટ ડોઢીઉ કાઢીને આપે છે. કામ ધંધે કે હરવા ફરવા જતાં આવતાં પણ મુંબઈની ભૂમિ ઉપર વિચરતો માણસ કયા ધર્મનો અનુયાયી છે એ વાતતો એના ચહેરા ઉપરથીજ જણાઇ આવે છે પછી કર્મમાં દેખાઇ જાય તેની તો નવાઇજ શું ? કોઇ જ્ઞાતિમાં ત્યાં " ગુપતધર્મ " જેવુ કંઇ છેજ નહિ અને અમારો ધર્મ તો ગુપત છે એવું કોઇ કહે તો ત્યાંના લોકો એને દીવાનામાંજ ગણી કહાડે, ત્યાં આપણા ગુપત ધર્મી ભાઇઓની કઈ દશા ? કડવા પાટીદાર તરિકે ઓળખાવાનો લોભ કદી છુટી શકે અને છોડાય પણ ખરો ! જ્ઞાતિના નામ સાથેજ જ્યાં ધર્મનો પંથ સમજાઇ આવે ત્યાં ગુપત ધર્મને પ્રસિદ્ધ કરીને કયા વર્ગમાં બેસવું ઉકવું ! એ ગુપત ધર્મને કોઇ હિન્દુ અથવા સાચો કડવો કે લેવો પાટીદાર જાણી જાય તો દશા એ થાય કે પાણી પીવાનું ઠામ પણ સાથેજ લઇને ફરવું પડે. ગુપત ધર્મનો આ અનુભવ કરાંચી કરતાં મુંબઇ શહેરમાં વહેલો થાય એટલે મુંબઇના યુવકોમાં જાગૃતિ પણ વહેલીજ આવવી જોઇએ અને જાગ્યા તેમને બેશક ધન્યવાદ ઘટે છે. વળી તેમના પગલે ચાલવાનો પ્રયાસ કરાંચીના યુવકોએ પણ કર્યો અને કરાંચીમાંજ પરિષદ બોલાવી તેમના હૃદય બળ અને ઉચ્ચ ધાર્મિક ભાવવાળી અભિલાષા માટે દરેક કડવા પાટીદારે બેશક ખુશી થવાનું છે.

યુવકવર્ગ અને જ્ઞાતિસેવા.

આપણા દેશની પ્રજા જગતમાં બહુ પ્રાચીન ગણાય છે તેમજ આખી દુનિયાંને વ્યહારિક અને ધાર્મિક જ્ઞાન આપવાનું માન પણ તેનેજ ઘટે છે. જ્યારે ધાર્મિક આફતો આવી છે ત્યારે ત્યારે કોઇ ગેઢેરાએ તેમાંથી પ્રજાને બચાવી નથી પરંતુ તેનો ઉદ્ધાર દરેક યુગે અને પ્રસંગે તે સમયના યુવકોજ કર્યો છે એમ ઇતિહાસનાં પાનાં સાક્ષી આપે છે. આજે પણ શું છે ? કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનોજ દાખલો લઇએ. કયા સ્થળે આગેવાન કે ગેઢેરાઓ જ્ઞાતિના સુખ દુઃખનો વિચાર કરે છે ? દરેક કાળે અને સ્થળે એ કાર્ય તો યુવક વર્ગ માટેજ નિર્માણ થયેલુ સંભવે. શારીરિક અને માનસિક શકિતનો વિચાર કરતાં પણ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n9/mode/1up

realpatidar.com

જ્ઞાતના સુખ દુઃખનો આધાર યુયકવર્ગની ભાવનાઓ અને શકિત ઉપરજ લટકી રહેલો જણાશે એટલે આગેવાનો કરતાં યુવકોનો જ્ઞાતિ પ્રત્યેનો ધર્મ બહુ વિકટજ હોય તેમાં નવાઈ શું ? **આપણી પ્રાચીન મહત્તા અને સુખ સાધન વહેલાં પ્રાપ્ત થાય એવા ઉપાયો સત્વર લેવા** તેમજ દેશકાળને અનુસરતા ન હોય, અધર્મયુકત હોય, આપણી નાલાશી કરનારા હોય અને નીચું જોવડાવનારા ઉપરાંત નુકસાન કરનારા હોય તેવા રીત રિવાજોનો ત્યાગ કરી સ્વધર્મે ચાલવામાં જે જે મુસ્કેલીઓ ખડી થાય તે સહન કરી પોતાના ભાઇઓનું હીત સાધવામાં માત્ર પરમાત્માનીજ પરવા રાખી જ્ઞાતિ સુધારાના કાર્યમાં અડગ રહેવું. **એ આજના યુવકોનો ધર્મ છે તેમની એ ફરજ છે અને તેમાંજ એમની કીર્તિ અને માન સમાયેલાં છે.** એ વસ્તુ જેને સમજાય છે તે તો જરૂર અન્ય યુવકોની હરીફાઇમાં જ્ઞાતિ સેવા કરવા તત્પર થઇ જાય છે, યુવકોનાં મંડળ કિંવા સંઘ બનાવે છે અને પોતાનો ઉદ્દેશ બર લાવવા સઘળી તૈયારીઓ કરી જ્ઞાતિ પરિષદ બોલાવી પોતાના વિચારો જાહેર કરે છે અને ઠરાવો પસાર કરી કરાવી તેને સર્વાંશે અનુસરે છે.

પરિષદની બેઠક કરવાનું કાર્ય કંઇ સહેલું નથી. એમાં કયારે ગામ કે પાંચાડાની પટલાઇ કરવાની હોય છે ! ત્યાં તો માત્ર જ્ઞાતિ સેવાજ ઉઠાવાની. દુર દુરથી જે પોતાના જ્ઞાતિ બંધુઓ આવ્યા હોય તેમના માટે સૂવા બેસવાની તેમજ ન્હાવા ધોવા અને જમવા સુધ્ધાંની સગવડતો કરવીજ પડે અને તે પણ ગામ કે પાંચાડાના આગેવાનોની માફક સત્તા બજાવીને નહિ પરતુ નિયમ પૂર્વક અને સેવાભાવથી દરેક ભાઇઓનું મન સાચવવાનું. આ સ્થીતીમાં નાતના આગેવાનોની માફક કોઇના પ્રત્યે વેર વાળવાનું તો સંભવેજ કયાંથી ! પરિષદ બોલાવનારાઓને તો ઉલટી પોતાની સેવામાં તુટી ન આવી જાય એની તો મોટી ભીતીજ હોય એટલે તેઓ નિરંકુશ આગેવાનોની માફક કોઈના ઉપર હુકમ કરી શકે નહિ પરંતુ પધારેલાં ભાઇઓના બોલ ઉઠાવવા તેમને તૈયાર રહેવું પડે છે. કોઈના દંડ કરીને કે રંજાડીને આગેવાનોની માફક તેમને પોતાનો ખાનગી સ્વાર્થ સાધી લેવાનો તો સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હોય પરંતુ એ સેવકોને તો પોતાના જાત ભાઇઓ માટે વખત, જાતમહેનત અને પોતાના ખાનગી પૈસાનો પણ ભોગ આપવો પડે છે તે ઉપરાંત એકાદા ગેઢેરા કે આગેવાનનું તે પ્રસંગે મન સાચવી શકાયું ન હોય તો તેમને માંથે દુઃખ ઉભું થાય છે તે એકે સગાંવહાલાં અથવા નાત જાતમાં પ્રસંગ પાડી નાતના પટેલો એ સેવક ઉપર વેર વાળવાનો અવશ્યે પ્રયત્ન કરી ચુકે છે. દાખલા કયાં નથી ? આવા પ્રસંગો પરિષદના અંગે બનવાનું બહુ સંભવિત હોય છે અને પરિષદ બોલાવનારા યુવકોના માંથે એ મોટો ભય છે. અને ત્યાંજ યુવકોની કસોટી પણ છે અને સાચા જ્ઞાતિસેવકો એ વાતનો ભાગ્યેજ ડર રાખે છે.

વળી નાતના આગેવાનો પાંચાડામાં જે દ્રષ્ટિ રાખે છે તેના કરતાં સેવકોએ પરિષદના અંગે હજારગણી વિશાળ દ્રષ્ટિ અને ઉચ્ચ ભાવના રાખવી પડે છે. અંગત સ્વાર્થ કે વેર વાળવાપણું અથવા પક્ષાપક્ષને બાજુએ રાખી સમસ્ત જ્ઞાતિનું હીત સધાય એવીજ પદ્ધતિ અને દ્રષ્ટિ રાખવી પડે છે, ત્યા સમાન ભાવે દરેક ભાઇ સાથે વર્તવું પડે છે, મારૂ તારૂ કરી લાગવગ સાધવામાં તો પાપજ મનાય છે. પધારેલા દરેક ભાઈઓ એકજ કુટુંબના હોય એવો ભાવ રાખવો પડે છે અને એજ વાતાવરણ સર્વત્ર વ્યાપી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n10/mode/1up

realpatidar.com

રહેલું હોય છે. રાત દિવસ ઉજાગરા વેઠી, મહેનત કરી ગાંઠની ખીચડી ખાઇને શુદ્ધ સેવા ભાવથી જે ભાઈઓ આવા પ્રકારની સેવા બજાવે છે તેમાં સેવાધર્મ રહેલો છે અને એજ સેવાધર્મ યોગીઓ માટે પણ અગમ્ય છે એવું શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. એ સેવાભાવનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જે સંમેલનોમાં ઓતપ્રોત થયેલું હોય એવાં સંમેલનો કોઈ અમુક જ્ઞાતિનાંજ હોય તો તેને લોકો નાત અથવા ગંગા સ્વરૂપે પતિત્ પાવની માને છે અને એવીજ નાત કે નાતમેળામાં જ્ઞાતિના હીતાહીતના વિચારો થઇ શકે અને ઉદ્દેશ પણ બર આવી શકે. પરંતુ જ્યાં પખે પંચાત અને પખે ન્યાય થતા હોય, ગુન્હાઓની તપાસ કર્યા સિવાય માત્ર સજાઓજ ફરમાવાતી હોય અને જ્યાં મૂંગે મોંઢે આગેવાનો કે ગેઢેરાઓના હુકમજ ઉઠાવાના હોય એને નાત નહિ, ગંગા નહિ પરંતુ લુટારાઓનો દરબારજ કહી શકાય! કોઇ ગામ કે પાંચાડાના પટેલો એમ કહી શકશે કે જે ભાવથી કરાંચીના યુવકોએ પરિષદ બોલાવી તે ભાવથીજ અમે પણ પાંચાડા એકઠા કરીએ છીએ? દાખલાઓ અને અનુભવ એમ કહે છે કે આગેવાનો સામે ન્યાયની દલીલ કરનારને તેઓ બમણી સજા ફરમાવે છે! અફસોસ. નાતની પલટાઇ કરનારના ભાગ્યે બેહસ્ત નહિ પરંતુ દોજખ લખાયેલું હોય છે તેનું એજ કારણ છે. તેઓ પોતાને સત્તાધારી કિંવા હુકમદાર માની પોતાનો અન્યાયી દોર સમસ્ત જ્ઞાતિ ઉપર ચાલુ રાખવા પ્રયત્ન કરી છુટે છે તેનું તેમને એ ફળ મળે છે. જ્યારે સેવા ભાવને અંતરમાં રાખી કોઇથી પણ નહીં દબાતો અંતરના અવાજ પ્રમાણે જ્ઞાતિહીતના કાર્યમાં અનુસરે છે તે પોતે તરી જાય છે અને બીજાને પણ તારે છે એ સેવા ધર્મની પ્રભુતા છે, પ્રસાદી કિંવા કર્મનુ ફળ છે એમ સ્વીકારવુંજ જોઈએ.

મુંબઇના યુવકો તેમજ અન્ય નેતાઓની વાત ધ્યાનમાં લઈ કરાંચીના યુવકોએ એ સેવાધર્મનું બીડું ઝડપ્યું. પરિષદ ભરવાની ખબર અને તે સાથે પધારવાનાં આમંત્રણો પણ યોગ્ય ઠેકાણે મોકલાવી દીધાં અને તેમને ઘણી જગ્યાએથી સધીઆરો પણ મળી ચુકયો. ઉતારાની જગ્યાઓ, મંડપ અને રસોડાનું કાર્ય હાથ ધર્યું અને સ્વાગતમાં ખામી ન આવે તેમજ કરાંચી યુવકમંડળ તરફથી પોતાના વિચારો પ્રદર્શિત કરે એવો એક આગેવાન જોઈએ તે માટે “ ભાઇ નાનજી પચાણને ” મુકરર કરી દીધા. સભાના આગેવાન બની ઉદ્દેશ બર લાવવાની લાયકાત ધરાવનાર તેમજ જ્ઞાતિ સુધારાનું નાવ પાર ઉતારવાની લાયકાત ધરાવનાર સભાનો પ્રમુખ જોઇએ તે માટે “ માનકવાના રાજાભાઇ ધોળુને ” યુવકમંડળે પસંદ કર્યો. એ બંને ભાઈઓએ પોતાનો ધર્મ કેવા પ્રકારે બજાવ્યો તેની શાક્ષી રિપોર્ટનાં પાનાં આપી રહયાં છે એટલે આપણે તેમના હૃદયબળ, જ્ઞાતિ પ્રત્યેની લાગણી અને સેવાભાવનુ અવલોકન કરી લઇએ.

સ્વાગતમંડળના પ્રમુખ?

ભાઇ નાનજી પચાણનું કહેવું યથાર્થ છે કે જ્ઞાતિહીતનો વિચાર કરવા કરાંચી જેવી સભા પહેલાં કદી મળેલીજ નહિ. જગત્‌ની પ્રજામાં જાગ્રતિ આવવાની અને વેગથી પ્રવૃતિ ચાલી રહેલી હોવાની તેમણે વાત કરી અને આપણે તો ઊંઘીએ છીએ એ પણ તેમણે કહી દીધું પરંતુ કઈ પ્રજા જાગે છે કે ઊંઘે છે, કિંવા જાગતુ ને ઊંઘતું કોણ કેવી રીતે કહેવાય એ વાત સમજાવાની જરૂર હતી. કારણ આપણને તે તે વાતનું જ્ઞાનજ નથી. વિદ્યામાં કચ્છ દેશના બંધુઓ ઘણા પછાત છે અને તેથી એ ભાઇએ સભાને પ્રશ્ન કરેલો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n11/mode/1up

realpatidar.com

કે "કણબી પશુ ન માનવી" તે શું ખોટું છે? વિદ્યા વગરના માણસ પશુ જેવા ગણાય એ સાચી વાત પરંતુ વિદ્યા પ્રાપ્ત ન કરી હોય તેવા દરેક માણસ કંઇ પશુજ હોતા નથી. ગાય, ભેંસ અને બળદો જેવાં પશુઓ આપણે ભલે રાખીએ અને તેમના સહવાસમાં રહીએ તોપણ પશુ જેવા માણસ કેમ થઇ જાય! થઈ જાય ખરા પણ ક્યારે? પોતાનો ધર્મ તજી અધર્મને રસ્તે ચડી જવાય ત્યારે. એ સ્થીતીમાં પોતે સ્વીકારેલો અધમ કિંવા અધર્મયુક્ત પંથ પણ એક સતપંથ છે, એક સાચો ધર્મ છે એવો ખોટો ડોળ જગતની આગળ પશુ જેવા માણસો ખડો કરે છે અને જેમ જેમ તેમનો એ ડોળ વધતો જાય છે તેમ તેમ માણસાઈ ઘટતી જાય છે અને પશુત્વ આવતું જાય છે. એટલે બુદ્ધિ વગરના અને વિચારશક્તિની ખામીવાળા ભાઇઓ ખરેખર માની લે છે કે ઇમામશા તો આપણો બાવો હતો! એના પાટ આગળ પૈસા મુકવાથી અને ક્રિયા કરવાથી પાપ ધોવાઇ જતાં હશે અને બાવની ક્રિયા કરવાથી ગુનાહ પણ છુટી જતા હશે! આવી તદ્દન ગલત વાતો અને અધર્મયુક્ત ભાવનાઓ મગજમાં બેસી જવાનું કારણ માત્ર બુદ્ધિનીજ ખામી છે. મરણ પાછળનાં જમણોથી જે દુર્દશા થાય એના કરતાં કાકાઓને મોજ મજાહ ઉડાવવા અને સૈયદોને કુકડાં કાપવાના કર ભરવાથી તો પેઢી ઉતાર ચાલી જાય એવી અધમ દશાજ પ્રાપ્ત થાય. દશોંદ અને લાગાઓ જો લોક લજ્યા તજીને પણ એવાં કાર્યો માટે ભરે જઇએ તો એ પાપનું પ્રાયશ્ચિત કેટલી પેઢી સુધી કરવું પડે? અને કદાચ આપણી કૂર્મી ક્ષત્રિય કોમને ગીરાસ ચાસ છોડી પરદેશનાં ઝાડ જોવા પડયાં હોય કે લાકડાં વેરી પેટ ભરવાની અધમ દશા પ્રાપ્ત થઇ હોય તો એ દશોંદ અને લાગાઓ ભરવાનોજ પ્રભાવ છે. મરણ પાછળનાં જમણો, કેળવણીની ખામી અને બાળ લગ્નનો રિવાજ એ બાબતો પણ કારણરૂપ હોવા છતાં જ્ઞાતિની પાયમાલી કરનારી જે મુખ્ય વાત તેમણે કહી છે તે એ છે કેઃ—"આગેવાનોના જુલમને લીધે નઠારા રીતરિવાજો ત્યાગી શકાય નહિ તેવું જ્ઞાતિ–બંધન." તે ભાઇના સમજવા પ્રમાણે વાત સાવ સાચી છે પરંતુ ઝાલીમ કૃત્યોના જુલ્મી અને તેમણે કહ્યા છે તેવા જ્ઞાતિના પૈસા ઉપર તાગડધિન્ના કરનારા આગેવાનો કોઇના ઉપર નાત બહાર કરવાના શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરેતો તેમની ખબર ન લઇ શકાય એવું તો કંઇ છેજ નહિ. જે ભાઇઓને પીરાણા પંથના લીધે શરમાવું પડતું હોય અને મુસલમાન સૈયદોને ગુરૂ માનવા પડતા હોય તેમના મોક્ષનો માર્ગ તો બહુજ સીધો છે. એ રસ્તેજ ન જવું–એ માર્ગને તજી દેવો એટલે પતેલું. હીન્દુપણામાંથી ટળી જવાના પાપમાંથી છુટાય અને સ્વધર્મ સચવાય. કદાચ તેમ કરતાં આગેવાનો નાતજાતની રાહે કનડગત ઊભી કરે તો તેમની કોર્ટની રાહે ખબર લઇ શકાય. પરંતુ જેને પીરાણાની મીલ્કત કે ગાદીના વારસોનો લોભ હોય અને કડવા પાટીદારમાંથી ટળી જવાની ઇચ્છાજ હોય તેમના માટે બીજો એકે માર્ગ નથી. એટલે તેમણે તો દશોંદો અને લાગા મુંગે મોઢે ભરે જવાં અને કાકાઓને ઉડાવવાને મોજ મઝાહ કરવા અજ્ઞાન ગરિબ ભાઇઓની ખરી મહેનતે કરેલી કમાણીમાંથી ભાગ પાડવાના રાક્ષસી કૃત્યને ઉત્તેજન આપનારા રાક્ષસ તરિકે ઓળખાવું.

નાનજીભાઇ જેવા બુદ્ધિશાળી અને જ્ઞાતિ હિતેચ્છુ માટે ઉપરોક્ત વાત સમજવી મુશ્કેલ હોય એવું કેમ મનાય? શું એ સમજી સકાય તેવું નથી કે એક કડવા પાટીદાર

realpatidar.com

realpatidar.com

બંધુને પીરાણાપંથના અધર્મયુક્ત રીતરિવાજો વડે અધર્મસાંજ તેને ડુબતો રાખવાનો કોઈને અધિકાર હોઈશકે નહિ ગરબ ભાઈઓ પાસેથી લાગા અને દશોંદ ઉઘરાવી હુંડીઓ મોકલવામાં અને બીજી રીતે નાણાં હોઈયાં કરી જતા એ આગેવાનોનું ભાન ઠેકાણે લાવતાં શી વાર ? સ્વધર્મને પંથે જવા ઇચ્છનાર માટે સહાયતાની શી ખોટ ? પરંતુ જ્યાં બુધ્ધિની ખામી અને પશુતાનો વાસ ત્યાં બધી વાતે ખોટજ હોય. એક ભણ્યાગણ્યા કામેલમાં ખપતા અને બુદ્ધિશાળી જેવા દેખાતા વળી કોન્ટ્રાક્ટના ધંધામાં ભાગીદારી ધરાવતા બંધુ સાથે મારે વાતચીતનો પ્રસંગ નીકળતાં પીરાણાની જગ્યા ઉપર પોતાનો હક્ક છે અને એ આપણી મીલ્કત છે એવો દાવો કરતાં મ્હેં સાંભળ્યા ! ક્યાં એક કડવા પાટીદાર અને ક્યાં ઈમામશાના વંશજ સૈયદો અને પીરાણાના રોજાની મીલ્કત ! કેટલી ભિન્નતા ! કયા પ્રકારની ભાવના અને બુદ્ધિમાં એ વાત ઉતરી શકે અને ઉતરે તો સૈયદોની જમાત અને પીરાણા-પંથી પાટીદારોમાં તફાવત શું ? વળી તે ભાઈને "કાકા" કે "સૈયદ" શબ્દ બોલવાનો આવતો ત્યાં ગાદી, આચાર્ય, ગોર વગેરે જાતના શબ્દોનો પ્રયોગ કરવાનાં લક્ષમાં આવતાં પડતાં પરંતુ તેમના નશીબે-બીજા ભાઈઓની હાજરી હોવાથી-મ્હેં તે પ્રસંગે તેમને કુલ-માના શબ્દો યાદ કરી આપ્યા નહિ તોપણ તેમના એ મિથ્યા પ્રયત્નમાં જ્યારે જ્યારે તેમને "પીરાણા શબ્દ બોલવો પડતો ત્યારે તેમની મુખમુદ્રા ઉપર કંઈક શ્યામ રંગનો દેખાવ થતો અને તે પાસે બેઠેલા ભાઈઓ પણ સમજી શકતા. પીરાણાની ગાદી, રોજો અને મીલ્કત ઉપર હક્ક કયા પ્રકારે કરી શકાય એનું પ્રતિપાદન જ્યારે તે કરતા ત્યારે વાત વાતમાં જાણે તેમના ગળામાં કોઈ છૂપાઈ રહેલો દૈવી દૂત તેમની જીભને ટુંકાવી નાંખતો હોય એવું સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવતું. કેટલી પરાધીનતા ! પોતાના અને પરાયા આત્માને ઠગવાની એ કેટલી ધૃષ્ટતા ! પીરાણાપંથ અને તેના અંગે પોતે સ્વિકારેલા રીતરીવાજોને હિન્દુ ધર્મમાં ઘટાવવાની એ કેટલી નીચતા ! ભાઈ નાનજી શું કહે છે ? એ તે કેળવણીની ખામી કે અધમતાની પરાકાષ્ટા ? જ્યાં સુધી પરિષદના રીપોર્ટવાળા ભાષણદ્વારા નાનજી-ભાઈના હૃદયમાં પ્રવેશ કરી શકાય છે ત્યાં સુધી તો આવા પ્રકારનાજ માણસો જ્ઞાતિહિત સાધવામાં વિઘ્ન અને પાપના પુંજ રૂપે આડા પડયા હોય એવો તેમનો પણ અભિપ્રાય હોવો જોઇએ, અને નહીં કે માત્ર ગેઢેરા કે આગેવાનો એકલાજ એ પાપના ભાગી છે. "પીરાણા ધર્મ જ્ઞાતિને શોભતો નથી" એમ કહેવા કરતાં ભાઈ નાનજીએ જો સ્પષ્ટ રીતે તે જ્ઞાતિના શીરે કલંકરૂપ છે એમ કહી દીધું હોત તો તેમની નીખાલસતા અને સેવા-ભાવની વિશેષ કદર થઈ શકત. તોપણ ટુંકામાં પોતાના ભાગે આવેલી ફરજ બજાવવામાં ભાઈ નાનજીએ બુદ્ધિનો કંઈક ઉપયોગ કરી હૃદયના સાચા ઉદ્‌ગારો સભા સમક્ષ કહાડયા છે એમ કહેવું જોઇએ. જ્ઞાતિ સેવાનો ઝુંડો ઉઠાવનારે સમયને અનુસરી પોતાના અધિકાર પરત્વે સત્ય હકીકત કહેવીજ જોઇએ અને તે એમણે ઘણે અંશે ગોળ ગોળ પણ સર્વ કહી દીધું છે એ ખાતે ભાઈ નાનજીની આપણે પ્રસંશાજ કરવી જોઇએ. વળી સ્ત્રી વર્ગને ઉદ્દેશી તેમણે જે જ્ઞાનપ્રદ શબ્દોમાં વિવેકભર્યો પણ ટુંકો-સ્ત્રી વર્ગથી ન સમજી શકાય તેવો-બોધ કર્યો છે તેની પણ સ્ત્રી વર્ગ ઉપર અસર થયા સિવાય રહી નથી અને તે આગળ જતાં ફંડની રકમો અને નામ ઉપરથી સમજાઇ આવે છે. જ્ઞાતિહિતમાં પછાત નહી રહેવાની તેમણે જે કબુલાત આપી છે તે કેટલે અંશે સત્ય હતી તે તો યુવક મંડળના

realpatidar.com

realpatidar.com

ઇતિહાસનાં પાનાં ચીતરાય ત્યારેજ સમજાય. ભાઇ નાનજીની જાણ બહાર તો નહીંજ હોય કે શીવાજી મહારાજ અને અર્જુન જેવાં આર્ય રત્નો માતાઓના કૂખેજ ઉત્પન્ન થયેલાં પણ તેમને શિક્ષણ આપનાર આર્ય ધર્મઉદ્ધારક સમર્થ રામદાસજી અને શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા જેવા સર્વજ્ઞ દૈવી પુરૂષો હતાં; એટલે સ્ત્રીઓ કરતાં પુરૂષવર્ગે એમના જીવનમાંથી ઘણું શીખવાનું અને કરવાનું છે. એ મહાન્ ગુરૂઓએ પોતાના આપ્ત વર્ગને જે કર્મયોગનું શિક્ષણ આપેલું તેજ યોગનો યથાશક્તિ બોધ આપી મંડળના યુવકોને તૈયાર કરવાની ફરજ તેના અધિષ્ઠાતાઓ–સેક્રેટરી કે પ્રમુખો–ઉપર રહે છે. ગુરૂઓની જગ્યા મંડળમાં તેમની ગણાય છે અને મંડળનો ઉદ્દેશ કે સિદ્ધાંત અમલમાં લાવવાની કેળવણી યુવકોને આપવાની અને તેમને જ્ઞાતિ સેવાના કાર્યમાં તૈયાર કરવાનું જરૂરી કાર્ય ભાઈ નાનજી પચાણ જેવા આગેવાનોનુંજ છે એ વાત તે વિસારી દેશે નહીં એવી યાદ આપવા સાથે યુવક મંડળના નેતાને ધન્યવાદ આપી આપણે વિષયમાં આગળ વધીએ.

પ્રમુખ કિંવા નેતા એટલે શું ?

પરિષદ કયા કારણને લઇને બોલાવવામાં આવી છે, અને જ્ઞાતિહીત સાધવા માટે કેવાં પગલાં ભરવાની જરૂર છે તેમજ તે માટે પરિષદ બોલાવનાર વર્ગ તરફથી કેટલી અને કેવા પ્રકારની જ્ઞાતિને મદદ મળી શકે તેમ છે એ સઘળી વસ્તુ સ્વાગત મંડળના પ્રમુખ પોતાના ભાષણમાં સઘળા ભાઇઓને સમજાવી દે છે અને ત્યાર બાદ પરિષદનું કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર ઉતરે અને સભાનો ઉદ્દેશ બર આવે એનો વિચાર પરિષદમાં ભાગ લેનારા સર્વ ભાઇઓ સાથે મળીને કરે છે. પરંતુ દરેક કાર્યમાં દરેક માણસો એકજ પ્રકારનો અભિપ્રાય ધરાવતા હોય એવું કોઈ કાળે સંભવતુંજ નથી. દરેક માણસમાં બુદ્ધિ અને સારા ખોટાનો વિચાર કરી લેવાની શક્તિ એકજ સરખી હોઇ શકેજ નહિ એટલે દરેક ભાઈઓ ઉદ્દેશ બર લાવવા માટે જુદા જુદા પ્રકારનો મત ધરાવતા હોય એ સંભવીત છે. છતાં ઉદ્દેશ વિરૂધ્ધ ન જવાય અને ઉદ્દેશ વહેલો કયા પ્રકારે બર આવે તેની તુલના કરવામાં બુદ્ધિશાળી અને અનુભવી માણસની જરૂર પડે છે. જ્યારે મતભેદ વધી પડે કિંવા ઉદ્દેશ વિરૂદ્ધ જઈ પડવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે સઘળા ભાઈઓને સીધે રસ્તે દોરી જાય અને જ્ઞાતિહીત સાધવાનું સરળ થઈ પડે એવી વ્યક્તિની પસંદગી પ્રથમથીજ કરવામાં આવે છે અને તે સભા બોલાવનાર કરી લે છે, વળી સઘળા ભાઇઓની જાણ માટે સભાની તારીખ બહાર પાડવા ઉપરાંત તેનું પ્રમુખસ્થાન કયા ભાઇને આપવાનું છે એ વાત પણ તેમને સાથે સાથેજ જણાવવી પડે છે. સભામાં ભાગ લેવા આવનાર બંધુને સભાનો ઉદ્દેશ બર લાવવાની એ ઉપરથી કંઇક અટકળ પડે છે અને દરેક મેમ્બર પોતા તરફનો જ્ઞાતિહિતમાં ફાળો આપવા પરિષદમાં હાજરી આપે છે. આ પ્રકારે જ્ઞાતિહિત સાધવાના કાર્યની મુખ્ય જવાબદારી સભાના પ્રમુખના શીરે આવે છે. મતલબ કે વખત અને પૈસાનો ભોગ આપી દૂર દુરથી અગવડો વેઠી જ્ઞાતિહિત સાધવાના ઇરાદે પોતાની ફરજ કિંવા ધર્મ સમજી જે ભાઈઓ આવે છે તેમની આશા અને નિરાશાનો આધાર પ્રમુખની કાર્ય શક્તિ, તેની જ્ઞાતિભક્તિ અને ભાઇઓ પ્રત્યેની લાગણી ઉપર રહે છે, એટલે જે ભાઈને કાર્યવાહકો તરફથી પ્રમુખ થવાનું આમંત્રણ કરવામાં આવે તે પ્રમુખ પોતાની જ્ઞાતિહિત સાધવાની શક્તિ વિષે પ્રથમ વિચાર કરી લે છે. સભાના ઉદ્દેશ અને જ્ઞાતિના વાતાવરણનો તેને

Role of President

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n14/mode/1up

realpatidar.com

સ્વાભાવિક ખ્યાલ તો હોયજ એટલે જ્ઞાતિહિત સાધવાનું સૂકાન હાથમાં લે તે પહેલાં સમજી શકે છે કે પોતે એક પવિત્ર નાવમાં બેસીને અન્ય ભાઇઓને પાર ઉતારવાનું કાર્ય સાધવાનું માથે લે છે કિંવા ઇશ્વર શાક્ષીએ જ્ઞાતિને વચન આપે છે, ફરજ સ્વીકારે છે અને નેતા તરીકે બહાર આવવાનું સાહસ ખેડે છે. પોતાની ફરજ અદા કરવાનો માર્ગ કેટલો સહેલો કિંવા વિકટ છે એનું તો પ્રમુખને જ્ઞાન હોયજ છતાં એક પવિત્ર કાર્ય સાધવામાં ॥ कार्यं साधयामि वा देहं पातयामि ॥ એવો પાકો નિશ્ચય કરી લઇને પોતાના જ્ઞાતિબંધુઓ માટે સર્વસ્વનો ભોગ આપવા તૈયાર થાય છે એટલે તેનામાં જ્ઞાતિબંધુઓ દરેક પ્રકારની શ્રદ્ધા મુકે છે, તે માગે તે પહેલાંજ પોતા તરફના શુભ આશિર્વાદ અર્પે છે, તેના માન અને પ્રતિષ્ઠા સાચવવાની દરેક સમજુભાઈ પુરતી કાળજી રાખે છે, અને સભાના શિષ્ટાચાર મુજબ તે ભાઇ જ્યારે પરિષદના મંડપમાં પધારે ત્યારે પોતાની પસંદગી તેમની જય બોલીને તાળીઓના અવાજથી દર્શાવે છે. છતાં એટલેથીજ પતી જતું નથી. એ શિષ્ટાચાર સ્વાગત મંડળના પ્રમુખનું ભાષણ ખતમ થતાં બીજુ સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. જુદા જુદા ભાગમાંથી પધારેલા ભાઇઓ પોતા તરફની પસંદગી ઠરાવ કરીને દર્શાવે છે એટલે એક ભાઈ અમુક માણસને આપણે આ સભાના પ્રમુખ ઠરાવીએ છીએ એવી દરખાસ્ત લાવે છે અને બીજા એ વાતને ટેકો આપે છે, એટલે પ્રમુખને સભાનું કાર્ય ઇશ્વર સાક્ષિએ પદ્ધતિ અને ન્યાયી રીતે ચલાવવાની સત્તા આપે છે એ વાતની પ્રમુખને ખાત્રી થાય છે અને ત્યાર બાદ પ્રમુખને કાયદેસર સભાનો ઉદ્દેશ બર લાવવાની સત્તા મળે છે. પ્રસંગોપાત પ્રમુખ પણ પોતા તરફની ફરજ અદા કરવા બંધાય છે એવા ઉલ્લેખ સાથે દરેક ભાઇઓની મદદ પણ માગી લેવાનો વિવેક દર્શાવે છે. ઉપર જણાવેલી સઘળી વસ્તુસ્થિતિ સભા કિંવા પરિષદ અને પ્રમુખ કિંવા આગેવાન નેતાના અંગે ખડી થાય છે અને તે સઘળી પદ્ધતિસર કરાંચી પરિષદમાં થયેલી જોઇ આપણા સમજુ ભાઇઓને આપણી સ્થિતિ સુધારવા તરફની જ્ઞાતિની જીજ્ઞાસા કેટલી પ્રદીપ્ત થયેલી છે એ સમજાયા સિવાય રહેતું નથી. પદ્ધતિસર સભાના પ્રમુખ તરિકેઃ—

રાજાભાઇ સામજીભાઇ ધોળુ પ્રમુખ.

ગામ માનકવાવાળાએ પોતાની ખુરશી લીધા બાદ જ્ઞાતિ પરિષદને ઉદ્દેશી જે ભાષણ આપેલું છે તેમાં ઘણું જાણવા જેવું છે. પ્રમથ તો માનકવા જેવા ગામના રહીશ પ્રમુખ મેળવવા માટે કરાંચી યુવક મંડળને ધન્યવાદ ઘટે છે એમ કહેવું જોઇએ. આપણી જ્ઞાતિ પણ સમાન ગણાતી હતી તે થોડા વખતે અમુક દરજજે પહોંચી છે એવો ભાવ દર્શાવીને જ્ઞાતિમાં પેઠેલો સડો દૂર કરવાનો જનોઈવાળા ભાઈઓ (સ્વધર્મ વર્ધક મંડળના) એ પાયો રચવાની રાજાભાઈએ સભાને યાદ આપી છે. મતલબ કે એ પાયા ઉપર હવે ઈમારત ખડી કરવાનું કાર્ય તેમના અને પરિષદના માંથે ખડુ થાય છે. મુંબઇ, વીરાણી અને કરાંચીનાં યુવક મંડળોએ જે કાર્ય કર્યું છે તે માત્ર બેજ શબ્દોમાં તેમણે કહી બતાવી યુવક મંડળોને ખાસ અન્યાય તો નહિ પરંતુ તેમની તે યોગ્ય કદર કરી શકયા નથી એમ કહેવું જોઇએ. વીરાણી યુવક મંડળે આગેવાનોની ઉંઘ ઉડાડવા પ્રયત્ન કર્યો તેમાં રાજાભાઇને એ જણાયું છે કે “ આગેવાનોના કુકર્મી કર્મોનો શ્યામ પડદો ઉચકાયો છે. ” યુવકોના કાર્યની તે બરાબર કદર કરી શકયા નથી તેનું કારણ માત્ર એટલુંજ હોઇ શકે કે પીરાણા ધર્મને

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n15/mode/1up

realpatidar.com

તેઓ વગોવતા તે પોતાથી સહન થતું નહોતું છતાં સભા સમક્ષ પોતે એ વાતની કબુલાત આપવાની જે હિમ્મત કરી છે તે એમના પ્રસંગોપાતની સમય સુચકતા પુરવાર કરવા માટે પુરતી છે. વિષયમાં પોતે જેમ ઉંડા ઉતરતા ગયેલા તેમ તેમ પીરાણાના કાકાઓની રહેણી કરણી, સૈયદોના ડોળ અને ખુદ પીરાણા ધર્મનાં પોકળ તેમને જણાયેલાં એટલે સુધારાવાળાઓએ હૃદયબળ વાપરી સત્ય હકીકત પ્રસિદ્ધ કરી છે એવી તેમને ખાત્રી થયાની પોતે સભાને કબુલત આપી છે, અને પીરાણા ધર્મ ખરૂ કહીએ તો મુસલમાની કર્મકાંડ જેવો છે એમ પોતે જણાવી દીધું છે. પોતાના માનવા પ્રમાણે રાજાભાઈ કહે છે કે "પીરાણા ધર્મ હિન્દુ ધર્મ તો નથીજ !" એટલે તેને માનવો કે નહિ એ વિષે પોતે તટસ્થપણું બતાવે છે. પરંતુ અહીં અનેક શંકાઓ ઉદ્‌ભવે છે કે, પીરાણા ધર્મ હિન્દુ ધર્મ શા માટે નથી એનાં જે કારણો પ્રમુખે દેખાડવાં જોઇએ તે વિષે રાજાભાઇએ શું કર્યું છે? તે હિન્દુ ધર્મ નથી અને આપણી કુર્મી ક્ષત્રિય કોમને પુજવા યોગ્ય નથી એનાં કારણો વિષે તેમણે કયાં પ્રમાણ આપ્યાં છે? અન્ય જ્ઞાતિઓમાં આપણી જ્ઞાતિ સારૂ સ્થાન પામે એ જોવાની સભા અને પોતા તરફની આતુરતા દર્શાવનાર પ્રમુખ સાહેબે જ્ઞાતિ કયાં કારણોને લઈ સારાથી ઉલટું એવું નઠારૂં સ્થાન પામી છે એ કયાં દર્શાવ્યું છે? અધમ રીત રિવાજો અને કલંકરૂપ કારણો દૂર કરવાં જોઇએ એમ પોતે જણાવે છે પણ કયા રીત રિવાજ અધમ છે અને કલંકરૂપ કારણો કયાં છે તેનું દીગ્દર્શન નહીં કરાવામાં પ્રમુખે પોતાની નબળાઇ અને ભીરૂતા બતાવી આપી છે. ગુજરાત વગેરે સ્થળે જ્ઞાતિની સભાઓ થાય છે ત્યાં તેમણે કેળવણીની ખામી, બાળલગ્નનો રિવાજ અને મરણુ પાછળનાં જમણો વિષે જે સાંભળેલું તેજ વાત ડીટેડાટો પોતાની યાદ પ્રમાણે કહી દીધી છે.

કેળવણીની ખામી એટલે માત્ર તેમના મનથી અક્ષરજ્ઞાનજ હોય એમ કહેતા સમજાય છે, કામ ધંધાની મહેનત જોતાં આપણે દુઃખી છીએ એમ કહેવામાં આપણે ભણ્યા નથી એટલે ધનહીન રહ્યા છીએ એવો ભાવ દેખાડે છે. પરંતુ કલેશ અને ઈર્ષ્યા તજી નિષ્કલંક જીવન કયારે ગાળી શકાય? માણસમાં ઉદારતા, સજ્જનતા, આત્મૈકય એટલે બંધુભાવ, નિખાલશતા, સત્યતા, નીર્વૈરપણુ, સારા પ્રકારની રહેણી કરણી, આચાર વિચાર અને સારાં લક્ષણુ કે સદ્‌ગુણુ જેવા મનુષ્યને માટે જરૂરી ગુણો માત્ર અક્ષર જ્ઞાનથીજ આવતા નથી તે તો પેઢી દર પેઢીના ધાર્મિક સંસ્કારો અને મનુષ્યની ધાર્મિક ભાવનાઓ અને શિક્ષણવડેજ ઉત્પન્ન થાય છે અને એજ તેને પોષે છે.

" કુણુબી મીણી ગાલીએ સારા અને ઉત્તમ અચો પણુ અજો ધર્મ ન હિંદુ તીંન મુસલમાન, મરે તડે દટાજો અને પેણે તડે ધોવા પડો. "

આ વ્યવહારિક કલમો તો રાજાભાઈના કાન ઉપર રોજ પડતો હશે અને એજ કારણને લઈ કદાચ પોતાને "પીરાણા ધર્મ એ હિંદુ ધર્મ નથી" એમ કહેવાની ટેવ પણ પડી ગઇ હશે. જોડા પડે તોપણ ધોઆ પડે ત્યાં સુધી કલંક કેમ દુર થાય! અને કલંક દુર ન થાય ત્યાં સુધી "કણુબી પશુ ન માનવી" એ ઇલ્કાબ તો કાયમજ રહેજ! એક પણુ સદ્‌ગુણુ આવે ખરો? કદાચ મહેનતુ ધંધાને અંગે અક્ષર જ્ઞાનથી વિશેષ લાભ થાય પરંતુ જયાં સુધી ગજ કે ટેપની ડબી હાથમાં લઈ દશોંદના દોકડા ભરવાના ખાડા કેટલા ઉંડા છે તેનું માપ કહાડી શકાય નહિ ત્યાં સુધી એ અક્ષર જ્ઞાન પણ શા કામનું?

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n16/mode/1up

realpatidar.com

પેથાભાઈ જેવા ઘણા ભાઇઓ ભણી ગણીને હાથમાં ટેપની ડાબડી પકડતા થયા છે તેમાંથી એ ખાડાનું માપ કેટલાએ કહાડયું ? અક્ષરજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને પણ પીરાણાના રોજા અને ઇમામશાની કબરને પૂજીએ, એટલે ઇમામસેની સેવીએ, મડદાંને દાટીએ અને ધોઆ પડીએ છતાં અમે કડવા પાટીદાર અને ઉપરથી વળી કૂર્મી ક્ષત્રીય છીએ એવો ડોળ રાખીએ એ કયાં સુધી નભે! શું આ જમાનાના લોક આંખે પાટા બાંધીને ફરતા હશે ? કયા પ્રકારની કેળવણીની ખામી છે એ વાતથી રાજાભાઇ કદાચ અજ્ઞાન હોય કિંવા કહી બતાવવાની તેમનામાં હિમ્મત ન હોય એ વાત તેમના ભાષણ ઉપરથી તરતજ સમજાઇ આવે છે.

બાળલગ્નની રૂઢી નુકશાન કારક છે એ વાતની કોઇથી ના કહી શકાય તેમ નથી પરંતુ કચ્છ દેશનાં હવા પાણી અને સ્ત્રી પુરૂષોને સંસારમાં જોડાવાની હદ વગેરે જોતાં ગુજરાત કરતાં કચ્છ દેશની જ્ઞાતિને ઓછું નુકશાન થાય છે. જે વાત ગુજરાતને લાગુ પડે છે એટલીજ તેમણે કચ્છના અંગે પણ કરી છે પરંતુ લગ્નક્રિયાની પદ્ધતિ કેવા પ્રકારની છે અને આગેવાનો કિંવા ગેઢેરાઓની પરાયાં સ્ત્રી પુરૂષો ઉપર કેવા પ્રકારની સત્તા ચાલે છે અને પાંચાડામાં તેના અંગે કેવા અન્યાય થાય છે એ વાત ગેઢેરાપણું કરી આવેલા કરાંચી સભાના પ્રમુખની જાણ બહાર હોય એવું માની શકાયજ નહી અને એનો તેમણે લેશ પણ ઉલ્લેખ કર્યો નથી એ સભાના પ્રમુખ માટે થોડુ અજાયબી ભરેલું નથી ! પ્રમુખનું હૃદયબળ અને જ્ઞાતિભકિતની ત્યાં પણ એક પ્રકારની કીંમત અંકાય છે. કલંકીત અને નિષ્કલંકીત જ્ઞાતિસેવા બજાવવાની એ સ્હેજે તક મળે છે જેનો રાજાભાઇએ ઇરાદાપૂર્વક ત્યાગ કરી તેમની જય બોલનારા ભોળા ભાઇઓને ઠગવાનોજ પ્રયત્ન કર્યો સમજાય છે. મનુષ્ય જીંદગીનો પાયો ધાર્મિક લગ્ન ક્રિયાથી નંખાય છે અને તેના ઉપર સ્ત્રી અને પુરૂષ બંને સાથે મળી પોતાના ગૃહસ્થાશ્રમની ઈમારત ચણે છે. તેમનો એ પાયો કિંવા ઇમારત ગેઢેરાઓની એક ફુંકથી તુટી પડે છે એ કચ્છ દેશની કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની સ્થિતિ છે! તેનું કારણ શું ? એ પાયોજ મૂળે અધર્મ રૂપી રેતથી પુરાય છે એટલે કોઇ કોઇ વારતો ધોઆ પડતાંજ ધોવાઇ જાય છે. વળી ઇમારત પણ એવાજ પ્રકારની માટી જેવી ભાવનાથી ચણાય છે એટલે હળાહળ વિષથી ભરેલા નર્કાસુરોના મુખારવિંદની એક લહેરી આવતાં તે ઈમારત તુટી પડે છે. શું એ વસ્તુસ્થિતિ કોઇથી અજાણી રહી છે કે રાજાભાઇના અનુભવ કે અભ્યાસ બહારની એ વાત છે ?

મરણ પાછળનાં જમણો કરવાથી પૈસાદાર થવાય છે એવું અમારા ગુજરાતમાં એક ગેઢેરા વાત વાતમાં કહેતો, તે એક વેપારી હતો અને વેપારી દૃષ્ટિએ તે વાતનુ સારૂ પ્રતિપાદન કરતો પરંતુ આપણો મુખ્ય ધંધો તો ખેતીવાડીનો છે એ વાત જ્યારે તેને કોઈ કહેતું ત્યારે એની તમામ દલીલો તૂટી પડતી ! કારજ કરવાથી ઘર તડકે થાય છે એ વાત સાચી પરંતુ જે કોઇ કરજ કરીને ખર્ચ કરે તેનુંજ ઘર તડકે થાય કિંવા ગજા ઉપરાંત ખર્ચ કરનારનું થાય. એ રિવાજ કેમ દાખલ થયો તે વિષે તો અનેક અટકળો થઈ શકે છે પરંતુ એકંદરે તે રિવાજ હાનીકારક છે એમાં કાંઈ શક નથી. કચ્છ દેશમાં આગેવાનો ફરજ્યાત રીતે ગરીઓનાં ઘર તડકે કરાવે છે એવું અન્ય સ્થળે બનતું નથી. આપણે જે જમીન જાગીરદાર હતા, ગરાષ ચાસ હતો તે આપણી પાસેથી કેમ જતો રહ્યો ? એવો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n17/mode/1up

realpatidar.com

પ્રશ્ન કરી રાજાભાઇ પુછે છે કે શું આપણે મહાન યજ્ઞ કર્યો હતો કે તેમાં એ પૈસા ખરચાયા છે? રાજાભાઈના મુખમાંથી યજ્ઞ કરવાના શબ્દો સાંભળી એક જાતનું આશ્ચર્ય થાય છે. ખાનાંમાં બેસી જારત જમનાર કચ્છ દેશની પીરાણાપંથી જ્ઞાતિને યજ્ઞ સાથે શું લાગે વળગે છે? રાજાભાઈના સ્વપ્નામાં પણ જે શબ્દનો પ્રવેશ સંભવતો નથી તે જાગૃત સ્થિતિમાં અને વળી સભા સમક્ષ ભાષણદ્વારા! કદાચ કોઇએ લખવા કે છાપવા છપાવામાં ટાયલુ તો નહીં કર્યું હોય? ગમે તે હોય આપણે તો તેમના એ હૃદયનાજ ઉદ્‍ગાર માની લેવાના છે. ઘરડાઓએ મિજલસ કરવાનો શંકાસ્પદ પ્રશ્ન કદાચ યોગ્ય ગણી શકાય અને ખાનાંઓમાં મિજલસો કરવાની કલ્પના ઘટી શકે છે. ઘરડાઓના અંગે તેમણે કહ્યો છે તેવો ગોહરજાનનો જલસો ઘટાવાની વાત સપુત્રો માટે યોગ્ય નથી. ત્યારે યજ્ઞ કે મીજલસોનેજ ઘટાવીએ. દેવ દેવીઓની તૃપ્તિ અર્થે અનેક પ્રકારના યજ્ઞો કરવાનું હિન્દુ શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે. જેવા પ્રકારનો યજ્ઞ કરવામાં આવે તેવા પ્રકારનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ દરેક ગૃહસ્થાશ્રમીઓ માટે જે યજ્ઞ ઠરાવ્યો છે તે એ છે કે પોતે કરેલી પેંદાશમાંથી દરેક માણસ ગુજરાન ચલાવે અને તેના રસોડે જે રસોઇ થાય તેમાંથી ગાય, કુતરૂ, સાધુ સન્યાસી વગેરે માટે પંચ ભાગ કહાડીને પછી જમે. એજ સાચો યજ્ઞ છે. પીરાણાપંથીઓ પોતાની પેંદાશમાંથી દશોંદ કે વિશોંદ ભાગ આપે એ પણ એક જાતનો યજ્ઞ માનીએ પણ તે ભાગ–કોરીઓ–જે માર્ગે વપરાય તેવું ફળ તેમને મળે. જો આગેવાનો અને કાકાઓને એ કોરીઓના પ્રભાવે તામડવિન્ના કરવાનો લાભ પ્રાપ્ત થાય તો એમનાં કર્મનાં અને સૈયદોને કુકડાં કાપવા કે બીજા પ્રકારની હિંસા કરવાનું એ કોરીઓવડે ઉત્તેજન મળે તો તેનું ફળ અથવા એજ કોરીઓ સીધી કિંવા આડકત્રી રીતે પણ જ્ઞાતિનાં પુત્ર પુત્રીઓ ઉપર ત્રાસ વર્તાવનાર કિંવા જ્ઞાતિની અધોગતિ અને પાયમાલી કરનારા અને મનુષ્યમાંથી પશુત્વ પ્રાપ્ત કરાવનારા પીરાણા પંથમાં તેમને ડૂબતા રાખવાના કાર્યને ઉત્તેજન આપવામાં વપરાય તો એનું ફળ પણ લાગા કે દશોંદ ભરનારાઓને પ્રાપ્ત થાયજ. રાજાભાઇ કહે છે કે જમણવારો કરવાથી આપણું ઉઠમણું થઈ ગયું છે, ખોટી લાજુ રાખવા જતાં ઇજ્જતનું લીલામ થઈ ગયું! પીરાણા પંથમાં વળી લોક લજ્યા કેવી? "ભાઈ લોક લજ્યા નવ રાખીએ લાજે વણુસે જીવોનાં કામ" એ ઉપદેશની ગોળીઓ તો રોજાના અંધારામાં ગળી ગળી ગણીને ગળી જનારને લોક લજ્યાનો ખ્યાલ સરખો પણ ક્યાંથી સંભવે? ઉધાંજ ખેતર ખેડનાર અને ખેડાવનારને કલકત્તા, કરાંચી, કે મુંબઈનાં ઝાડ નહીં પણ દરીઆનાં ખારાં પાણીની હવા લેવાનું પ્રાપ્ત થાય અને લાકડાં વેરવાં પડે કે પત્થર સાથે માથાં ફોડવાં પડે તેની નવાઈ શું? એમાં દીલગીરિ શાની? ખારાં પાણી જંગીને લોહીને ટીંપે જે પૈસા કમાયા તેમાંથી વિશોંદ આપીએ છીએ તેનો સદુપયોગ આપણી જ્ઞાતિહીતમાં થાય એવા ભરોષે આગેવાનોમાં શ્રદ્ધા રાખીને આપીએ છીએ એવું રાજાભાઇએ સભાને કહ્યું છે. પરંતુ સદ્‍ઉપયોગ અને જ્ઞાતિહીત એ શબ્દોના ભાવાર્થ તરફ દષ્ટિ ફેરવીએ તો એ વાત સ્હેજે પ્રતિપાદન થઇ જાય તેવી છે કે આપણે દૂરઉપયોગ કરવા અને જ્ઞાતિનું અહીત સાધવાના કાર્યમાં મદદ કરવાજ જાણીબુજીને આગેવાનોને પૈસા આપીએ છીએ. સૈયદો માંસાહારી છે એમ કબુલ કરવા છતાં તેમને પૈસા આપવાજ નહિ એવું કહેતાં તેમને ડર લાગ્યો છે. ધન્ય છે એમની હિમ્મતને! "ઈમામશા બાવાની રહેણી કરણી જુદી હતી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n18/mode/1up

realpatidar.com

એટલે કદી તેમને માન આપીએ "! આ શબ્દો કરાંચી પરિષદના પ્રમુખના હૃદય અને ભાવનો પડઘો પાડે છે. પીરાણાના રોજા ઉપરની મમતા એ સાહેબને કેટલી બધી હશે ? ઈમામશા એક સૈયદ અને તે વળી એમનો બાવો ! તેને માન આપીએ એટલે પીરાણાના રોજામાં તેની કબર છે એના દર્શને જઈએ ! એવું ઠસાવાનો ભાવ જણાય છે. કાજળની કોટડીમાં પેસીએ પણ લગરે કે શરીરે કાંઈ કાળાશ લાગવા દઈએ નહિ એ વાત જેવો એમનો ઉપદેશ છે. ઈમામશા દૈવી પુરૂષ હતા એમ રાજાભાઈ કહે છે. હિન્દુઓને પોતાના પંથમાં લાવવા માટે હિન્દુ ધર્મના દેવદેવીઓ અને આર્ય રત્નોને ફાવતી રીતે વખોડી અજ્ઞાનવર્ગ પાસેથી પૈસા કઢાવી ભોળા વર્ગને છેતરવામાંજ તેમનું દૈવીપણું હતું કે બીજું કંઈ ! જ્યારે તેના વંશજ સૈયદોને પીરાણા ધર્મ સાથે કંઈ લાગત વળગતુ નથી ત્યારે ઈમામશાના બનાવેલા સતપંથ (?) સાથે કડવા પાટીદારને શું લાગે વળગે છે ! રાજાભાઈ પાસે એ વાતનો કંઈ આધાર છે? કડવા પાટીદારની જાણ માટે ઈમામશાના દૈવીપણાની અને તેણે સ્થાપેલા સતપંથની સત્યતા કિંવા અસત્યતાને કંઈ પોતે જાણતા હોય તે પ્રસિદ્ધ કરશે તો કચ્છ જ્ઞાતિ ઉપર તેમનો ઉપકાર થશે. છેવટે " આ બધી હકીકતો કણબી જ્ઞાતિને શોભતી નથી" એવું તેમણે કહ્યું છે, પણ એ હકીકતો કઈ કઈ તે એમણે જણાવી નથી. ગુજરાત, માળવા ખાનદેશ, કાઠીઆવાડ વગેરે સ્થળે તેમના કહેવા પ્રમાણે કડવા પાટીદાર ભાઈઓ વસે છે પરંતુ તેમના અને કચ્છના પીરાણાપંથીઓ વચ્ચે જે મોટો ધાર્મિક અંતરાય છે એ વાતનું સ્વરૂપ સભા સમક્ષ ખડું કરતાં તેમને કદાચ ઉતરી જવા પણં દેખાયું હશે એટલે પોતે એ વિષયને યોગ્ય રીતે ચર્ચાવી શક્યા નથી. પરંતુ એ વાત તો રાજાભાઈ જાણતાજ હોવા જોઈએ કે જ્યાં સુધી પીરાણા પંથને તીલાંજલી આપી તે પોતે અને તેમના ભાઈઓ અધર્મ-યુક્ત કર્મોનાં પ્રાયશ્ચિત કરી પોતાની જાતને પવિત્ર કરે નહિં ત્યાં સુધી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં તેમને ભેળાવું એ કેવળ અશક્ય વસ્તુ છે. પોતે જ્ઞાતિ વિસ્તારના બીજા ભાગોમાં ભાગ લીધેલો છે અને જાણે અનુભવ મેળવ્યો છે એવો ડોળ કરતાં કહે છે કે "પીરાણાધર્મની છાપ આપણા ઉપર નહોય તો વખતે એવું પણ બને કે આપણી કચ્છની જ્ઞાતિ આપણા દેશના બીજા ભાઈઓ કરતાં ઓછે દરજ્જે ગણાય નહિ.'' પોતાની જ્ઞાતિને ઉંચ્ચે દરજ્જે ગણાવાનો લોભ દરેક સાચા જ્ઞાતિ પુત્રને હોવોજ જોઈએ અને તે લોભ રાજાભાઈમાં હોય તો બેશક ખુશી થવા જેવું છે પરંતુ એમના એ શબ્દો કેટલા વિચીત્ર છે ! વળી તે કહે છે કે " ગુજરાત ઈત્યાદિ દેશોમાં આપણી જ્ઞાતિમાં કદાચ કુધારા હશે તેવા આપણી કચ્છની જ્ઞાતિમાં નહિં પણ હોય " ? આ શબ્દો ઉચ્ચારીને તો પોતે જે ગેહેરાપણું કરતા તેની સભાને યાદી આપી હોય એવુંજ દેખાય છે. એ શબ્દો સખત ટીકાને પાત્ર છે પરંતુ તેમ કરવાથી કંઈ લાભ સાધી શકાય નહિ એટલે એ શબ્દોમાં રાજાભાઈ પ્રસંગોપાત સુધારો કરી લઈ પોતાની જાત અને જ્ઞાતિભાઈઓને કડવા પાટીદારની હરોળમાં મુકવાને શકિતવાન થાય એટલીજ આશા રાખીએ એજ ઈષ્ટ છે. છેવટે પોતે આપણા ઉપર કાળુ કલંક છે એમ કહી તે મ-ટાડી દેવા સભાને વિનંતી કરી ભાષણ ખતમ્ કરે છે.

એકંદરે જોતાં તેમના ભાષણમાંથી એટલોજ સાર નીકળે છે કે પીરાણાપંથ કિંવા ધર્મ આપણા ઉપર કલંકરૂપ છે એટલે તેને તજી દેવો જોઈએ. પરંતુ એ વાત અજ્ઞાન વર્ગથી સમજી શકાય એવી તેમણે ભાવનાજ રાખી નથી. સ્પષ્ટ રીતે અને ખુલ્લા હૃદયે

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n19/mode/1up

realpatidar.com

સભાના પ્રમુખે જે હકીકત સભા સમક્ષ કહેવી જોઇએ અને જ્ઞાતિની પરિસ્થીતી પણ સમજાવવી જોઈએ તે કાર્યશક્તિની ખામી તેમનામાં આરપાર જણાઈ આવે છે. કદાચ ઇરાદા પૂર્વક પણ તેમણે એવી વલણ અખત્યાર કરી હોય અને જો એ સત્ય ઠરે તો ભવિષ્યમાં તેમનાં નામ સાથે કયું વિશેષણ જ્ઞાતિવર્ગ લગાડશે એનો વિચાર રાજાભાઈએજ કરી લેવાનો છે. જ્ઞાતિ સેવાના કાર્યમાં આગળ પડનાર વ્યક્તિ માટે તેની જીંદગી પર્યંત આશા રાખી શકાય એટલે તેમના પ્રત્યે માનભરી દ્રષ્ટિથી જોવું જોઇએ. માનકવા જેવા સ્થળે રહી ગેઢેરાઈ કરી આવેલા હોવા છતાં સભાના પ્રમુખ થવાની તેમણે જે વાત સ્વીકારી છે એજ સંતોષ માનવા જેવું છે. અને તે વાત ભુલી જવાય તો સભાએ કિંવા જ્ઞાતિએ રાજાભાઇને અન્યાય કર્યો લેખાય. ઈમામશા પ્રત્યે તેમને માન ભલે હોય પરંતુ જ્યાં સુધી પીરાણાના રોજા અને કબર, કે પીરાણાપંથી ખાંનાંઓથી અલગ રહી પોતે જ્ઞાતિહીતનું કાર્ય સાધે જાય ત્યાં સુધી એમના પ્રત્યે દરેક ડાહ્યા પુરૂષે માનભરી દ્રષ્ટિથી જોવું જોઇએ અને પરિષદની ઉંચી બેઠકેથી તેમણે જે આશા આપી હોય તેમાં શ્રદ્ધા રાખી તેમની પાસેથી કામ લેવું જોઇએ.

પરિષદનું શુદ્ધ સ્વરૂપ.

પરિષદમાં ભાગ લેનાર દરેક ભાઇઓ, પોતે શા માટે આવ્યાં છે અને જ્ઞાતિહીત સાધવા માટે શું શું કરવાની જરૂર છે, તે સ્વાગતમંડળ અને પ્રમુખના ભાષણ ઉપરથી સમજી જાય છે. બંને ભાઇઓના ભાષણ ઉપરથી જણાય છે કે જ્ઞાતિની જરૂરીઆત મેમ્બર વર્ગને સમજવામાં આવે એવું તેમણે કંઈ કહ્યું નથી; જ્ઞાતિની દુઃખદ સ્થિતીનો ચિતાર મેમ્બર વર્ગ સમક્ષ રજુ કરવામાં બંને ભાઇઓ નિષ્ફળ ગયા છે અને શ્રોતાવર્ગના હૃદય ઉપર જ્ઞાતિહીત સાધવાની અસર ઉત્પન્ન કરે એવું તેઓ કંઇ કરી શકયા નથી. બુદ્ધિપુર્વક વસ્તુસ્થીતી શ્રોતાઓને સમજવામાં આવે ત્યારેજ જ્ઞાતિહીત સાધવાની જરૂર સમજાય અને તે સાધવાનુ પણ સરળ થઇ જાય. બંને ભાઇઓએ જ્ઞાતિહીત સાધવાની જરૂર છે; એટલું તો કહી દીધું છે અને એટલા પુરતોજ સંતોષ માનવાનો છે. સભા બોલાવનાર વર્ગ અને સભાને સીધે રસ્તે ઉદ્દેશ તરફ લઇ જનાર પ્રમુખનું બોલવું સાંભળી લઇ જુદા જુદા વિભાગમાંથી આવેલા બંધુઓ પણ પોતા તરફની વસ્તુસ્થીતી સમજાવી શકે એટલા માટે સભામાંથી પસંદ કરેલા મેમ્બરોની એક કમીટી નિમવામાં આવે છે જેને સબ્જેક્ટ કમીટી કહે છે. તે કમીટી સભાનો ઉદ્દેશ બર લાવવા માટે જે જે જરૂરી પગલાં ભરવાનાં હોય તેની ચર્ચા ચલાવી સભા સમક્ષ પોતાના વિચારો ઠરાવના રૂપમાં રજુ કરે છે.

પરિષદ અથવા જ્ઞાતિ સમાજની કાર્ય પદ્ધતિ એજ નિયમે રચાય છે અને કરાંચી પરિષદના કાર્યવાહકોએ પણ એજ પદ્ધતિ અંગીકાર કરી સભાના કાર્યને શોભાવી તેના ગૌરવમાં વધારો કર્યો છે. મેમ્બરની સંખ્યાના પ્રમાણમાં જોતાં સબ્જેક્ટ કમીટીમાં નિમાયેલા ભાઈઓની સંખ્યા વિશેષ દેખાય છે એટલે ૬૮ ભાઇઓની એક કમીટી નીમવામાં આવી છે અને કચ્છ દેશના તમામ આગેવાન ગામોના ભાઇઓ તેમાં આવી ગયા છે. એટલું તો ચોક્કસ છે કે જેમ બને તેમ વધારે ભાઇઓ કમીટીમાં આવે તેમ વધારે સારૂ પરંતુ તેમ કરતાં સભાના અંગે મુશ્કેલી ઉભી થવાનો પણ સંભવ રહે છે. મતમતાંર વધી જાય તો પક્ષા પક્ષ બંધાય અને સભાનો વખત અને કદાચ ઉદ્દેશ પણ

realpatidar.com

realpatidar.com

અફળ જાય. એવું કંઇ બન્યું નથી અને સર્વ કાર્ય સર્વાનુમતે પસાર થયું છે એ ખુશી
થવા જેવું છે. પ્રમુખ સાહેબે ઉપસંહાર કરતાં તે માટે જે ઉદ્ગાર કાઢયા છે તે આપણા
જેવી જ્ઞાતિ માટે શુભ આશાજનક અને ઉન્નતિની વધારે નજીક લઈ જવાની ખાત્રી
આપનારા લેખી શકાય.

ઠરાવો ઘડનારી કમીટીના કામકાજ પ્રસંગે તેમાં ચુંટાએલા મેમ્બરો સિવાય દાખલ
કરવામાં આવતાં નથી છતાં સભાનું વાતાવરણ નિર્મળ અને શાંત દેખાયાથી પ્રમુખ અને
કાર્યવાહકોએ ઠરાવો ઘડવાના કાર્ય પ્રસંગે અન્ય બંધુઓને પણ તેમાં દાખલ કરેલા જ-
ણાય છે એટલે લગભગ કમીટીના મેમ્બરો જેટલી સંખ્યામાં બીજા નહીં ચુંટાયેલા
ભાઇઓએ પણ ભાગ લીધો હતો. આ બનાવથી સભાનું કાર્ય ઘણું સુધરી ગયેલું સમજાય
છે. ઠરાવો ઘડયા પછી તેને સભા સમક્ષ રજુ કરી શકે અને તેનો હેતુ બરાબર સમજાવી
શકે લેવા લાયક મેમ્બરને પસંદ કરી તેને યોગ્ય ઠરાવ તેને રજુ કરવાનું કહેવામાં આવે છે
અને તેજ ઠરાવને અનુમોદન આપનાર ભાઇની પણ તે કમીટીજ પ્રસંદગી કરી લે છે.
પરંતુ જે ઠરાવો વિષે મતભેદજ સંભવતો ન હોય તેવા ઠરાવો પ્રમુખ તરફથી રજુ કર-
વામાં આવે છે અને તેમને જરૂર જણાય તો તે વિષે વિવેચન કરે છે અને સભામાં પસાર
થાય છે.

પરિષદનો ઉદ્દેશ અને કાર્ય.

દરેક સભાઓના ઉદ્દેશ ઘણા મહાન હોય છે પરંતુ સંયોગો અને સમયનો વિચાર કરી
જે જે પ્રસંગે જેટલુ જરૂરી અને બની શકે તેવું હોય તેટલા પ્રમાણમાં આગળ વધવાના ઠરાવો
પસાર કરવામાં આવે છે, પરંતુ એટલી વાત તો ચોક્કસ કે જ્ઞાતિહીત સાધવાનો જે ઉદ્દેશ
અને નેમ હોય તેને અનુસરતાજ ઠરાવો હોઇ શકે એટલે પરિષદનો ઉદ્દેશ સભાના ઠરાવો
ઉપરથી સમજાય છે.

૧ લો ઠરાવ—પ્રમુખ તરફથી મહારાવશ્રીનું સહકુટુંબ દીર્ઘાયુષ્ય ઇચ્છવાને લગતો
રજુ કરવામાં આવેલો તાળીઓના અવાજ વચ્ચે પસાર કરી સભાએ રાજભક્તિ પ્રદર્શિત
કરી છે. સભાના અંગે એ ઠરાવ જરૂરી હોવાથી તે પસાર કરવાનું વિસરી જવામાં આવ્યું
નથી એ ખુશી થવા જેવું છે.

૨ જો ઠરાવ—ભાઇ રતનસી કરસન ગઢસીસાવાળાએ રજુ કરેલો જેની મતલબ
બાળલગ્નનો અધર્મયુકત અને હાનિકારક રિવાજ નાબુદ કરવા વિગેરે પ્રકારનીછે. બાળલગ્નથી
જ્ઞાતિની કેવા પ્રકારે ખરાબી થાય છે તેનો ચિતાર રતનશીભાઇએ એક દાખલાથી બતાવી
આપ્યો છે, પરંતુ પીરાણા પંથને અંગે જે અધર્મ યુક્ત ક્રિયાઓ ખાનાના મુખીઓના હાથે
થાય છે તે સંબધી તેમણે કંઇ કહ્યું નથી. એકંદરે જોતાં તેમણે આપેલું દૃષ્ટાંત શ્રોતા-
વર્ગને બાળલગ્ન નાબુદ કરવાની જરૂર સમજાવે તેવું છે.

ભાઇ ખેતા ડોસા પોકારે એ ઠરાવને અનુમોદન આપતાં લગ્ન કેવા પ્રકારનાં હોવાં
જોઇએ એ તરફ સભાનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે. તેમની શરૂઆતની યુક્તિ ઠીક છે પરંતુ સમર્થન
જોઇએ તેવુ કરી શકયા નથી. તેમણે શાસ્ત્રો અને વિદ્વાનોના અભિપ્રાયને માન આપવાની
જરૂર બતાવી છે, છતાં અભિપ્રાય કેવા છે તે તો કહ્યુંજ નથી પરંતુ લગ્ન સબંધી સર્વ-
દેશી વિચારો સ્વીકારવાનો તેમણે જે આગ્રહ બતાવ્યો છે તે યોગ્યજ છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n21/mode/1up

realpatidar.com

ભાઇ શીવદાસ કાનજી સોમજાણીએ એ રિવાજના અંગે અંધાધુની ચાલે છે તે દર્શાવનારૂં એક સચોટ દ્રષ્ટાંત આપી જ્ઞાતિની પરિસ્થીતી બરાબર સમજાવી છે અને લગ્ન જેવા શુભ ટાણે અને ખાનગી બાબતમાં પણ ગેઢેરાઓ હાથ ઘાલવાની સત્તા ધરાવે છે અને નિચતા બતાવે છે તે પણ એમણે ટુંકામાં સમજાવી દીધી છે અને એકંદરે જોતાં ઠરાવ પસાર કરવાની જરૂર તેમણે યોગ્ય રીતે દર્શાવી છે એમ કહેવું જોઇએ.

ભાઇ ભાણુજી ડાહ્યાએ ગાયેલી કવિતા ઠરાવને બરાબર ટેકો આપે છે. નાતની અંદર અધર્મ રૂપી સડો પેસવાથી કુધારે ચઢી ગયા છીએ અને એ કુધારા સાચા ધર્મને પ્રવેશ થવા દેતા નથી એ વાતથી કવિતાની શરૂઆત થાય છે. અધર્મ જો પોષાય તોજ પોતાનો સ્વાર્થ સધાય એવી નીચ વૃત્તિના માણસો અધર્મને ધર્મના રૂપમાં ખડો કરી બાળલગ્નનું લાકડું ઘુસાડી રાખે છે, સાચાં લગ્નો કરવા દેતા નથી, અને વરકન્યાની યોગ્યતાનો વિચાર કરવાની જે મુખ્ય જરૂર તેનો તો ભોળા જ્ઞાતિભાઇઓને ખ્યાલ પણ આવવા દેતા નથી એ વાત તેમણે કવિતાની કડીઓમાં સમાવી પટલાઇ કરનારનો દોર જ્ઞાતિ ઉપર કેવો ચાલે છે તેનું અર્થસુચક ભાન કરાવ્યું છે. સારાસારનો વિચાર નહીં થઇ શકવાના પરિણામે કન્યાઓ દુ:ખી થાય છે અને તેમને દુ;ખ ઉભું કરનાર માબાપો નર્કે જાય છે એ વાત કવિતામાં સારી રીતે ઘટાવી છે. એકંદરે ભાઈ શીવજી અને ભાણુજીએ લીધેલો પરિશ્રમ પ્રશંસાયુકત અને ઉત્તેજનને પાત્ર છે.

૩ જો ઠરાવ—નાયાભાઇ શીવજી વીરાણી વાળાએ, મરણ પાછળનાં જમણો બંધ કરવાનો રજુ કરતાં તે રિવાજ કેટલો ખર્ચાળ, દુર્દશા કરાવનાર, અયુકત અને શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે એનો ચિતાર ખડો કરી ઠરાવ પસાર કરવાની આવશ્યકતા તેમણે બતાવી આપી છે. ઠરાવના દરેક શબ્દો યોગ્ય રીતે સભા સમક્ષ રજુ કરી, વસ્તુ સ્થિતિ સમજાવાનો તેમણે યોગ્ય માર્ગ ગ્રહણ કર્યો છે પરંતુ એ પદ્ધતિસરની અને ખપ પુરતુજ ટુંકુ ને ટચ કહી દેવાની પદ્ધતિની એ સ્થાને તો ભાગ્યેજ કદર થાય. ઠરાવનું સમર્થન કરનારી તેમની ભાષા ગૌરવવાળી અને વિદ્વતા ભરેલી છે અને એક જ્ઞાતિબંધુના મરણુ નિમીતે બીજો જ્ઞાતિભાઈ જમે એ વાત કેટલી અયુક્ત અને નીચુ જોવડાવનારી છે એ તેમણે અસરકારક રીતે સમજાવીને ઠરાવને સારી પુષ્ટી આપી છે.

રતનસીભાઇએ ઠરાવને ટેકો આપતાં એક પ્રસિદ્ધ દ્રષ્ટાંત આપ્યું છે અને જ્ઞાતિમાં ગરીબાઇ કેમ આવી ગઈ અને ઘણા ભાઇઓની ઉઠાંતરી કેમ થઈ ગઇ એ સભાને બરાબર સમજાવી દીધુ છે. આ દુર્દશાએ પહોંચાડનાર રિવાજના પ્રથમતો પોતેજ કેવી રીતે ભોગ થઈ પડેલા અને કેટલી મુશીબતોએ તેમાંથી છૂટેલા એ નિખાલસ દિલથી તેમણે સભાને બતાવી આપ્યું છે. સન્માર્ગે અનુસરવાનું બીજાને કહેતાં સત્ય હકીકત છુપાવી નહીં રાખવાની ભેદભાવ વગરની તેમની વૃત્તિ બેશક ધન્યવાદને પાત્ર લેખાય. ઠરાવ પસાર કરીને જ બેસી રહેવું નહિ પરંતુ એવાં ખરચો કરવાં નહિ અને જમવા પણ જવું નહિ એ વાત તેમણે સભા સમક્ષ કહી દેવામાં બહુજ દીર્ધદ્રષ્ટિ વાપરી છે અને ત્યારેજ એવાં જમણો બંધ થઇ જશે એવુ તેમણે જે કહ્યું છે ને તદ્દન સત્ય અને અનુભવસિદ્ધ કહ્યું છે. આગેવાનોનો સત્તાધારી દોર ચાલુ હોય કિંવા નહોય તોપણ એ ઉઠાંતરી કરાવનારો રિવાજ નાબુદ કરવાની જેની શુદ્ધ નેમ હોય તેમણે રતનસી ભાઇના શબ્દોનું ખાસ મનન

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n22/mode/1up

realpatidar.com

કરવાની જરૂર છે. કાળમિંઢ જેવા પાષાણુ હૃદયના પોતે નથી અને પોતામાં માણસપણું તો જરૂર છે એ વાત જો કોઇને બતાવી આપવી હોય તો પ્રથમ મરણુ પાછળનાં જમણોનો ત્યાગ કરીનેજ સારી રીતે બતાવી શકાય છે.

૪ થો ઠરાવ—વિશ્રામભાઇ પાંચા વીરાણીવાળાએ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવા કરાવવા સંબંધી રજુ કરતાં વગર ઇચ્છાએ આપણામાં ઈર્ષ્યા રૂપી કેળવણી આવી ગઇ છે એ જણાવ્યું છે. ઈર્ષ્યારૂપી દોષ અથવા અવગુણુ કહી શકાય. કેળવણી શબ્દની ઈર્ષ્યા સાથે સંધી કરી દેવાનો પ્રયોગ એ સ્થળે ભાષાજ્ઞાનની જો કે ખામી બતાવે છે પરંતુ તેમ કરીને તેમણે કંઇ અનર્થતો ઉભો કર્યો નથી. પોતાની શક્તિ અને જ્ઞાન પ્રમાણે તેમણે વિષયનું ગાંભિર્ય બતાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. એ ઇર્ષ્યારૂપી ઝેરે પોતાનામાં કેટલેક અંશે પ્રવેશ કરેલો તેની સભા સમક્ષ કબુલાત આપી પોતાની જાતને તેમણે નિર્દોષ કરી છે. એટલે પોતાને જે વાતનું જ્ઞાન ન હોય તે બીજા પાસેથી ગ્રહણુ કરવાની અથવા તેમના એજ આશયમાં કહીએ તો સારો માણુસ એજ કહેવાય કે જેને બોલતાં આવડતું ન હોય તે બીજાનુ સાંભળવાની જરૂર સમજે તેમના એ વિચારો ઘણા ઉત્તમ છે, વિદ્યારૂપી કેળવણી લેવાથી આપણુને કયા પ્રકારના લાભ થાત એ તેમણે ઠીક સમજાવ્યું છે અને તે સમજાવતાં વિષયને વ્યાવ્હારિક દાખલામાં ઘટાવ્યો છે. કેળવણીના ભેદ તેમણે જુદા જુદા ગણાવ્યા છે. પરંતુ અક્ષરજ્ઞાન પુરતીજ તેમણે ચર્ચા કરી છે છતાં એ વાત કહેવાનું તે ભુલી ગયા નથી કે મુંબાઇવાલા ભાઇઓ ભણ્યા છે થોડુ પણુ તેઓએ બીજા પ્રકારની કેળવણીઓ ઘણી લીધી છે. મતલબ કે મુંબાઈવાળા ભાઈઓ તેમના કરતા વિચારશ્રેણી અને બુદ્ધિમત્તામાં શ્રેષ્ટ છે તેનું કારણ કંઇ અક્ષરજ્ઞાનજ નથી. સભાના પ્રમુખ અને મુંબાઈવાસી ભાઇઓ વિશ્રામ ભાઈના એ શબ્દોથી ખુશી થયા હશે પરંતુ તેમને એ ખ્યાલ તો ભાગ્યેજ આવ્યો હશે કે કેળવણી એટલે માત્ર અક્ષર જ્ઞાનજ સમજવાનું નથી. જેનામાં જે પ્રકારની ધાર્મિક ભાવના અને જેના જેવા સંસ્કાર તેવી તેની વિચારશ્રેણી અને બુદ્ધિમત્તા. મુંબઇના યુવકોએ પીરાણા ધર્મને તીલાંજલી આપી દેવાનો ઠરાવ સને ૧૯૧૮ માં કરેલો જ્યારે એજ મુંબઈ શહેરની હવામાં હરતા ફરતા પ્રમુખ સાહેબ સને ૧૯૨૦ માં કરાંચી પરિષદના સભ્યોને કહે છે " ઇમામશા બાવાને આપણે માન આપીએ કેમકે તેમની રહેણી કરણી જુદી હતી, તેઓ દૈવી પુરૂષ હતા. " જાણે પોતાના એ બાવાનો રાજાભાઇને જાત અનુભવજ હોય ! ધાર્મિક ભાવના અને સંસ્કાર વડેજ માણુસની બુદ્ધિ અને વિચારો પણ ઘડાય છે એ વાત અહીંજ સમજાઈ આવે છે.

ખેતાભાઇએ ઠરાવને ટેકો આપતાં બીજુ કંઇ બોલ્યા નથી પણ વિદ્યા ભણાવા તરફ આગેવાનો કે ગેઢેરાઓને કેમ અરૂચિ આવે છે તે કહ્યું છે. પોતે કહે છે, આગેવાનો જ્યારે ભેગા થાય ત્યારે એવું કહે છે કે, છોકરાને ભણાવવાં નહીં નહી તો વીરાણીવાળા નારણની ગોડે ઉતરી જશે અને નાતને વગોવશે! ભાઈ વિશ્રામના એ શબ્દો સાચાજ હશે. કારણ ગધેડાના ગળામાં સાકરનો કાંકરો ખૂચે તેમ પીરાણાના હડુડ ભક્તો અને પંચાત કરનારા સ્વાર્થી ગેઢેરાઓની આંખમાં એ વીરપુરૂષ ગજવેલની રજ માફક ખુચે છે. જ્ઞાતિના લોહી ઉપરજ જીવન વિતાડનારા અધમ પુરૂષોને કયાંથી ભાન હોય કે કચ્છ દેશમાં પણ આપણી જ્ઞાતિ વસે છે એવો સંદેશો તો એ વીર જ્ઞાતિ ભક્તેજ કહવા પાડીહાર

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n23/mode/1up

realpatidar.com

આલમને મ્હોંચાડયો છે! એવાઓની દ્રષ્ટીએ સ્વધર્મવર્ધક મંડળના જનોઇઓ વાળા ઉતરી ગયેલાજ દેખાય ! કારણુ અધર્મને રસ્તે જતી જ્ઞાતિને રોકનાર બીજા કોણુ ? અને એ જ્ઞાતિમાં ચરી ખાનારા પશુઓના માર્ગમાં સ્થાઇ પથરાયેલા વિંધ્યાચળ જેવા અચળ બીજા કોણ દેખાય. ઉતરી જવાપણું જેના રૂંવે રૂંવે ફરફરતુ હોય, જેના મગજમાં રાતદીન અધર્મયુક્ત ભાવનાઓજ રમી રહી હોય, જે રહેણી કરણીમાં છેલ્લી હદે ઉતરીજ ગયેલા હોય તેને એજ દેખાય કે જ્ઞાતિ હીતનો વિચાર કરનારા પણ સઘળા ઉતરીજ ગયેલા છે ! એતાભાઈ તેમજ સભાની દ્રષ્ટિએ એ વીર પુરૂષ અને મુંબઇવાળા બીજા સુધારકો, જ્ઞાતિ ઉદ્ધારક જણાય છે અને તેમણે બતાવેલા માર્ગે જવા સભાએ ઠરાવો પસાર કર્યા છે એ થોડા સંતોષની વાત નથી.

ભાઇ રતનશી શીવજીએ ઠરાવને અનુમોદન આપતાં ખેતી જેવી સખત મજુરી કરવા છતાં પણુ જ્ઞાતિની અધમ દશા કેમ થઇ છે એ સમજાવતાં સારૂ નરસુ નહીં સમજી શકવાનો દ્રષ્ટિમાં જે અંધકાર છવાયો છે એને કારણુ રૂપ લીધો છે. ભીરૂતાનો અડગ પડદો ચીરી નાંખવાની ઇશારત કરતાં તેમણે જે કહ્યું છે તેનો એ સાર છે કે, તેમની દ્રષ્ટિએ પડતા સભાના વીર પુરૂષો ઝુઝે તો ઉદય જલદી થાય. કેળવણી લેવાના ઠરાવમાં કૃષિ વિષય ઘુસેડવા છતાં વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવાની જરૂર ભાઈ રતનશીએ ઠીક બતાવી છે.

ભાણુજી ડાહ્યા રૂડાણીએ વિદ્યાના ગુણાનુવાદ કવિતાના રૂપમાં ગાઈને સભા પાસે તે માટે મદદ માગનારી અપીલ ગુજારી છે. વિષયનું ખરૂ પ્રતિપાદન તો એજ કવિતામાં થએલું છે અને તેની પાદપૂર્તિ પણુ એજ કવિતા વડે થઇ છે પરંતુ તેનું જોઇએ તેવુ પરિણામ આવી શકયું નથી એમ સખેદ કહેવું પડે છે. કવિતાનો અંત નીચેની કડીઓથી આવે છે:—

અમે જ્ઞાતિ તણુા બાળે, દીઠી ના અન્ય કો બારી;
તમારા ચર્ણમાં આવી, અમે આ અર્જ ઉર ધારી.

કવિતાના દરેક શબ્દો મનન કરવા યોગ્ય છે, હૃદયને પીગળાવી નાંખનારી સાદી અને સરળ અરજનો ધ્વનિ જ્યારે શ્રોતાઓના હૃદયને સ્પર્શ કરતો સભા મંડપમાંથી પસાર થતો હશે તે પ્રસંગે તેમના મનની કેવી સ્થીતી થઇ હશે ! વિદ્યાર્થિ વર્ગની અપીલનો જવાબ દર્શોદ અને લાગા ભરી ભરીને તુટી જવાના અનુભવે ચઢેલી સભાએ કેવો આપ્યો એનો વિચાર કરીએ તો સ્હેજે એ વાત યાદ આવે છે કે, વિદ્યાર્થિઓની દીલ પીગળાવનારી અપીલ તો સાચી પરંતુ પીરાણુાપંથ અને વિદ્યાને શી સગાઇ ! ગરીબ ભાઇઓનાં લોહી ચુસવાના અને સૈયદોને ફૂકડાં કાપવાના અર્થે ઉત્પન્ન થતી લાખો કોરીઓનો એ માર્ગે વ્યય કયાંથી સંભવે? રોજાની ગોળીઓ વડે ડસાયેલાં ગળાંમાંથી વિદ્યાર્થિઓને મદદ કરવાના ઉદ્‌ગાર નિકળવા કેવા ! અફસોસ બંધુઓ ! આલ ઇમામસેનીના સૈન્યમાં વિદ્યાર્થિઓનો પોકાર કેવળ અરથાને નિવડેલો જોઇ સાચા કડવા પાટીદારને ખેદ થયા સિવાય રહેશે નહિ.

૫ મો ઠરાવ—ભાઇ નારણુજીએ રજુ કરેલો તેની મતલબ છુટાછેડાનો રિવાજ સદંતર નાબુદ કરવાને લગતી છે. એ ઠરાવ વાંચતાંજ તે ભાઇને તો ટમકમાટી છુટેલી તો પછી એ રિવાજનું તો પુછવુંજ શું? એ રિવાજનું કારણુ જ્ઞાતિમાં બાળલગ્નો થતાં હોવાનું

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n24/mode/1up

realpatidar.com

તેમણે કહ્યું છે અને કજોડાં થવાના કારણે છુટાછેડા થાય છે અને એ ભાઇના કહેવા મુજબ ગુજરાતમાં પણ એ રિવાજ છેજ. પરંતુ કચ્છ દેશમાં છુટાછેડાનો રિવાજ માત્ર બાળલગ્નના લીધેજ અસ્તિત્વમાં હોય એવું કંઈ નથી. ગુજરાતમાં તો માત્ર કજોડાંના કારણેજ છુટાછેડા થાય છે જ્યારે કચ્છ દેશની જ્ઞાતિમાં વર કન્યા એક બીજાનો સબંધ કાયમ રાખવા ઇચ્છતાં હોય છતાં જબરાઇએ તેમના છુટકા થાય છે અને તેનેજ શરમાવનારૂ, નિર્લજ અને અધમ કૃત્ય કહી શકાય અને એવાં નિર્લજ અને ઘોર કૃત્યો ભાઇ નારણજીની દ્રષ્ટિએ આવવા માંડયાં છે અને તેના દાખલા પણ એ ભાઇએ આપી દીધા છે. સામા પટેલ અને મનજી પટેલ જેવા ફરીયાદી ગુજરાતમાં હોતાજ નથી, તેમ ગુજરાતમાં કોઇ પણ ઠેકાણે નાતના આગેવાનો કે નાત મળીને છુટા છેડા કરી શકતીજ નથી. વર કન્યા પોતેજ સમજીને કરી લે છે અને તે પણ બંનેમાંથી કોઇને બીજો ઉપાય દેખાતો ન હોય અને વડીલોની તેમાં સંમ્મતી હોય ત્યારેજ. ગુજરાતમાં કોઇ ઠેકાણે કેસો નિવેડવામાં કે નાત જાતની પટલાઇ કરવામાં કોઇનાં ખીસ્સાં ભરાતાંજ નથી, કારણ કે કોઇની ખાનગી બાબતમાં ગુજરાતના કોઇ ગામની નાત હાથ ઘાલી શકતી નથી. એટલે ગામ કે નાત ઉપર દોર ચલાવનારા આગેવાનો ગુજરાતમાં નથી એ વાત ભાઇ નારણજીની જાણ બહાર ભાગ્યેજ હોઇ શકે.

આ નિર્લજ રૂઢી પ્રત્યે ભાઈ નારણજીએ જે સભા સમક્ષ તિરસ્કાર દર્શાવ્યો છે એ કાંઈ રિવાજના જડ શબ્દો ને લાગુ પડતો નથી, પરંતુ કોને લાગુ પડે છે એ વાત ભાઇ નારણજીએ ખુલ્લે ખુલી સમજાવી હોત તો ઠીક દેખાત. લગ્નની ગાંઠને પવિત્ર શામાટે કહી શકાય, એ વાતનું સ્પષ્ટીકરણ કરી મનુષ્ય જીવન, પશુ જીવન કરતાં કયા પ્રકારે શ્રેષ્ટ છે તે શ્રોતાઓને સમજાવતાં બાળલગ્ન અને તેના અંગે ઉભા થતા આ નઠારા રિવાજ વગેરેથી થતી જ્ઞાતિની પાયમાલીનો ચિતાર ખડો કરવાની ભાઇ નારણજી જેવા સંસ્કારી અને અનુભવી માણસે જરૂર હતી. ત્યારેજ પોતાની સ્ત્રી એટલે અર્ધાંગના, અને ગૃહ લક્ષ્મી એટલે શું એ વાત શ્રોતાઓના મગજમાં ઉતરી શકે. ભાઈ નારણજીએ પોતાના એક વિદ્વાન મિત્રોના શબ્દોમાં રિવાજ પ્રત્યે જે તિરષ્કાર બતાવનારી ભાષા વાપરી છે અને તેને વિશેષ તિરષ્કારયુક્ત બનાવવા પોતા તરફના શબ્દોનો પણ ઉમેરો કરી પોતાનું હૈયુ હળવુ કરવા મથ્યા છે તે શબ્દો સર્વાંશે એ રિવાજનો ગેરઉપયોગ કરનારા વર્ગને લાગુ પડે છે એવું શ્રોતાઓના સમજવામાં આવી ગયું હોય ત્યારેજ એમણે લીધેલો પરિશ્રમ સફળ નીવડયો લેખાય, એવા અનેક દાખલાઓ કલ્પી શકાય અને બને છે પણ ખરા કે જે પ્રસંગે એ રિવાજ નિર્લજ અને નઠારો હોવા છતાં પરિસ્થિતીના અંગે તેને આવકાર દાયક લેખવો પડે છે. કેટલાક પદાર્થો એવા છે કે જેનુ પચન થઈ શકે નહિ અને તે ખાવાથી પ્રાણી માત્રનું મૃત્યુ થાય. છતાં તે પદાર્થોની યોગ્ય પ્રસંગે જરૂર તો દેખાય છે જ. પુરૂષ વર્ગમાંથી જેમ કોઇ નિર્લજ પાકે છે તેમ સ્ત્રી વર્ગમાંથી પણ નિર્લજ પાકેજ અને એ વાતને ભાઈ નારણજીની રજુવાતમાંજ ટેકો મળે છે: કૂળની પ્રતિષ્ટા બેશક સાચવવીજ જોઇએ અને તેનું જેને ભાન હોય તેજ માણસ ગણાય પછી ભલે તે સ્ત્રી હોય કે પુરૂષ. પરંતુ એ કૂળનુ ભાન કોને હોય અને કૂળની ભાવના કયારે ટકી રહે છે એ વાત ભાઇ નારણજી જેવા વિદ્વાન પુરૂષે શ્રોતાઓને

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n25/mode/1up

realpatidar.com

સમજાવવાની ખાસ જરૂર હતી. તેમના જેવા અગ્રગણ્ય અને મુખ્ય શિક્ષકે જ્ઞાતિના યુવક વર્ગને એ શિક્ષણ તો કક્કાની બારાક્ષરીની પેરેજ આપવુ ઘટે. સ્વધર્મ વર્ધકના એ કાર્યવાહક અને કડવા પાટીદાર કોમના અમુલ્ય રત્નના ભાષણનું આટલું અવલોક કરતાં તે ભાઇને યાદ આપીશું કેઃ—

હતાં જે બંધનો જુઠાં, ક્યાં તે તો તમે બુઠાં;
જલાવો જે રહ્યાં ઠુંઠાં, નથી જાગ્યા તમે સૂવા.
વડાઇ વીર છે લીધી, નથી તેમાં ખરી સીદ્ધિ;
બતાવો ટેક જે કીધી, નથો જાગ્યા તમે સૂવા.
સજો સહુ શસ્ત્ર પ્રીતીનાં, ફુટે જો વૃક્ષ ભીતીનાં;
કરાવો કાર્ય નીતીનાં, નથી જાગ્યા તમે સૂવા.
જનેતા જાગતી જ્યોતિ, સકળનાં પાપ જે ધોતી;
તમારાં આંસુ એ લ્હોતી, નથી જાગ્યા તમે સૂવા.

૬ ઠો ઠરાવ—કરાંચી યુવક મંડળના સેક્રેટરી ભાઇ શીવજીએ રજુ કરેલો જેનો સાર એ છે કે-આગેવાનોના જુલમને અટકાવવો અને તેનો બંદોબસ્ત કરવો. ઠરાવ ઠીક છે પણ તે બંદોબસ્ત કરે કોણ એ પ્રશ્ન સ્વાભાવિક રીતે ખડો થાય છે. ઠરાવમાં જણાવ્યા પ્રમાણે જ્ઞાતિ બંધુઓને આગ્રહ કરવાનો ઇરાદો અર્થ વગરનો છે, તે માટે એક કમીટી નીમવાની જરૂર હતી. ફંડની યોજના કરી છે એ ડહાપણ વાપર્યું છે, તે સાથે એવાં કાર્યો કરવા માટે પ્રમુખ તથા બીજાઓને બારમા ઠરાવની રૂએ સત્તા આપી છે અને પરિષદ્નો ઉદ્દેશ બર લાવવાની તેમના શીરે જવાબદારી મુકી છે, જે ભાઇઓએ એ સ્વીકારી છે તેઓ ઠરાવોનો કેવી રીતે અમલ કરી પોતાની ફરજ બજાવે છે એ તરફ દ્રષ્ટિ રાખીને જ અન્ય બંધુઓ બેસી નહીં રહેતાં તેમનામાં સુસ્તિ જણાય તો તે ઉડાડવા પણ બનતું કરશે તોજ પરિષદ ભરવાનો હેતુ અને પરિશ્રમ બર આવ્યો લેખાશે.

ભાઇ શીવજીએ આગેવાનો જ્ઞાતિ સાથે કેવો વહેવાર રાખે છે એ બરાબર સમજાવ્યું છે. વીરાણી ગામના આગેવાનો અને યુવકો તેમનું ભાન ઠેકાણે લાવવા જે પ્રયત્ન કરે છે તેની પ્રસંશા કરી વસ્તુસ્થીતી બરાબર સમજાવી છે, તેમ કરવાની ખાસ જરૂર હતી. તે ઉપરાંત અધર્મો અને પાપી કૃત્યો ઉપર ધાર્મિક ભાવનાઓ કેટલી સહેલાઇથી અને ત્વરાએ વિજય મેળવી શકે છે એ વાત શ્રોતાઓને તેમણે સમજાવવામાં પણ ઠીક ડહાપણ વાપર્યું છે. વળી જ્ઞાતિનાં પુત્ર પુત્રીઓને જે જુજ આગેવાનો સતાવીને ત્રાસ આપી રહ્યા છે તેમને કોરટમાં ઘસડીને સીદ્ધા કરવાની વાત સ્પષ્ટ રીતે કહી દેવામાં કરાંચી યુવક મંડળના સેક્રેટરીની માનપ્રદ જગ્યાનું એમણે ગૌરવ વધાર્યું છે એમ કહેવું જોઇએ. જો તેમના ભાષણ ઉપરથીજ આપણે અટકળ બાંધીએ તો ભાઈ શીવજી એક વાર જ્ઞાતિ સુધારક અને દિલસોજ જ્ઞાતિ સેવક નિવડશે એમ કહી શકાય. જેને કાર્યવાહકો કહેવામાં આવે છે તેમાં પણ હંમેશા સેક્રેટરીઓજ વિષેશ લાયકાતવાળા હોય છે અને એ વાતની સાક્ષી ભાઈ શીવજીનું ભાષણ આપે છે. જ્ઞાતિને નિષ્કલંક બનાવાનું તેમણે બીડુ ઝડપ્યું છે એટલે ઝાડની ડાળે ઉંધા માથે ટટળતી વાગોળના મનસુબા જુઠા પાડી બાળક બુદ્ધિ અને નાદાનીઅત અમારામાં તો નથીજ એ વાત અફસુસ કરીને કરાંચી યુવકમંડળના સેક્રેટરીએ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n26/mode/1up

realpatidar.com

જ્ઞાતિને દેખાડો આપવી જોઇએ. એ ભાઇના કહેવા પ્રમાણે સત્ય અને પ્રભુ સુધારાવાળાની તરફેણમાં છેજ. પણ તે કયારે ? સુધારાવાળા પોતાનો ધર્મ સમજે તોજ, અને ત્યારેજ પાંડવોની સ્હાય જેમ શ્રીકૃષ્ણે કરી તેમ સુધારાવાળા-કરાંચી યુવક મંડળની સ્હાયે પણ પ્રભુ આવે. ભાઈ શીવજી અને યુવક બંધુઓએ એ વાત પણ ભુલવી જોઈએ નહિ કે સત્યને ઓળખી પોતાના ભાગે આવેલુ કર્મ બજાવા જે ભાઈ ઓ તૈયાંર થાય તેમનેજ તે પ્રભુ સ્હાય કરે છે. કર્મવીર ધર્મનિષ્ટ અર્જુને શું કર્યું હતું ? તેના ભાગે ધર્મ અને કર્મનો લોપ થઇ જતો અટકાવવાની ફરજ આવેલી અને તે ધર્મ બજાવવામાં તેને પોતાના સ્નેહી સંબંધી, ગુરૂ બાંધવ અને આર્યભૂમિના સંતાને પણ હણવાનો વિચાર કરવો પડયો અને ત્યારેજ તે અમર થઇ શકયો. વાતો કરીને બેશી રહેવાથીજ જ્ઞાતિ નિષ્કલંક થઈ શકતી નથી એ વાત જ્ઞાતિના જે યુવકોના હૃદયમાં ઉતરશે અને એ બુદ્ધિ પૂર્વકની માન્યતા ધરાવી જ્ઞાતિ હિતાર્થે જે બંધુ પોતાનો ધર્મ અદા કરવા અને પોતે ગ્રહણ કરેલી સત્ય ધર્મને વળગી રહેવાની નિષ્ટાને જો વળગી રહેશે તો તેમના જેવાં સંતાન ધરાવા માટે આ ભોળી અને વિશ્વાસુ જ્ઞાતિ બેશક મગરૂર થશે અને પ્રભુ તેમને સ્હાય કરશેજ.

નેત્રાવાળા ભાઇ નાનજી વિશ્રામે ઠરાવને ટેકો આપતાં જણાવ્યું છે કે આજે સભામાં સહુ બોલે છે તેવું પહેલાં કોઈ બોલતુ નહોતું. એ વાત સાચી હશે પરંતુ પરિષદના કાર્યવાહકોએ સભાની એ વસ્તુસ્થિતી સમજીને શું કર્યું ? તે સ્થીતીને પોષવાના કાર્યમાં સભાના પ્રમુખ અને આગેવાનો નિષ્ફળ નિવડયા છે એમ ખાસ ભાર દઇને કહેવું પડે છે, કારણ હાલની પરિસ્થીતી એવા પ્રકારની છે કે જાણે કંઇ બન્યુંજ નથી ! પ્રમુખ અને સેક્રેટરીઓ એટલે શોભાના ગાંગડા ! તે ભાઇ કહે છે કે હવે નાત એક થઇ છે એટલે આગેવાનોજ નાત બહાર રહેનારા છે. પરંતુ જ્યારે એ શબ્દો તે ભાઇએ ઉચાર્યા હશે ત્યારે એમને ભાગ્યેજ ખ્યાલ હશે કે ત્યાં તો સુધારાવાળાના પુરૂષાર્થનો પણ અંત આવી જાય છે. જોહુકમીનો દોર કયારે નરમ પડે ? સર્વ ભાઇઓને પોતાનો ધર્મ સમજાય ત્યારે જ, અને તે સમજવા સમજાવાની તો આ લડતજ છે, એમાં કયાં કોઇના ગરાસ ચાસ પડાવી લેવા છે ! એક ભાઇ ને પોતાનો ધર્મ સંભાળી અધર્મને તજી દેવાનું કહેવું એમાં મુશ્કેલી કઈ ! અને જેને એમાં મુશ્કેલી દેખાતી હોય તેણે શોભાનો ગાંગડો શામાટે બનવું જોઇએ ! ઉપરથી અચ્છી બની ભીતરથી શાહપીર જાણે ! એના જેવો ડોળ કરી બીજાઓને છેતરવાનું પાપ તેણે શામાટે વહોરી લેવું જોઇએ એ વાતનો દરેક કાર્યવાહકોએ વિચાર કરવો ઘટે છે.

ભાઇ કાનજી વીરાણીવાળાએ જણાવ્યું છે કે નાતમાં આગેવાનો માત્ર કોટણપાજ કરવા ભેગા થાય છે, સુધારાવાળાભાઇઓ ખાઇ પીને ગેઢેરાઓની વાંસે પડયા છે એટલે ગેઢેરા હવે જરૂર ડાહ્યા થશે. આ ભાઈ હજી ગેઢેરાના સ્વભાવથી કંઇક અજાણ્યા દેખાય છે. અમીની ગોળીઓ ગળવાનો સ્વાદ છુટે, નાક કપાવાની બ્હીકે મુડદાને દાટવાને બદલે બાળવાની પ્રથા પાછી ચાલુ કરાય; સમોશા ખાય ને જીભ કહોવાઈ જાય એટલે એ પણ છુટે અને પીરાણામાંથી સૈયદોના હાથના ધોકા પડે એટલે કદાચ કલંકમાંથી-પશુત્વમાંથી પણ છુટાય પરંતુ નાતની પટલાઇ અને જોહુકમી ચલાવાનો મદીરામસ્ત મદ તો ત્યારેજ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n27/mode/1up

realpatidar.com

ઉતરે કે ગેદ્દેરાઓને પેટ ભરીને પશ્ચાતાપ કરાવનારા જ્ઞાતિના વીર કર્મયોગીઓ સાથે ભેટો થાય અને ત્યારેજ તે ડાહ્યા થાય. તે સિવાય તેમને ડાહ્યા થવાની કે કરાવાની વાત પાણી વલોવીને માંખણ ખાવાની આશા રાખવા જેવી છે એ વાત ભાઇ નાનજી અને કાનજી ની કંપનીએ યાદ રાખવાની જરૂર છે.

સુપ્રસિદ્ધ જ્ઞાતિ સુધારક ભાઈ રતનશી ખીમજીએ આ ઠરાવને ટેકો આપતાં આગેવાનોની મુખત્યારી અને સત્તા અને તે આગેવાનોમાં પણ ફક્ત ચારજ જણા નાતને રાંકડી બનાવી એક લાકડીએ હાંકે છે તેનો સચોટ રદીઓ આપ્યો છે. આગેવાનોનાં કૃત્યો ઉપર દેખરેખ રાખી જ્ઞાતી બંધુઓની સ્થીતી તપાસતા રહેવાની, જ્ઞાતિ સંબંધી હીલચાલની દરેક હકીકત મેળવી તેના ઉપર સમય પરત્વે જ્ઞાતિ બંધુઓનું ધ્યાન ખેંચવાની અને સ્વાર્થી આગેવાનો લાભ ન લઈ જાય તે માટે જ્ઞાતિને વાકેફ રાખવાની જીજ્ઞાસા એ ભાઈમાં ઓત પ્રોત થયેલી જણાય છે. યુવક વર્ગમાં અધ્યક્ષ પદ શોભાવાની, કિંવા તેમના નેતા બની જ્ઞાતિહીત સાધવાની શકિત તેમના શબ્દે શબ્દે ઝળકી ઉઠે છે. જ્ઞાતિ સ્વભાવના એ અભ્યાસકની વસ્તુસ્થીતી સમજાવનારી મીઠી ભાષા તેના મગજની શાંતી અને સ્વબંધુઓને સુધારાના શિખરે લઇ જવાનો તનમનાટ એના રૂંવે રૂંવે ઝળકી રહેલો દેખાય છે. શ્રોતાઓના હૃદયને જીતી લેનારી અનુભવ અને સમયોચીત દ્રષ્ટાંતથી ભરપૂર વાક્ધારા એક સારા વિદ્વાનને પણ હઠાવી દેનારી જણાય છે. કચ્છ દેશની અને તેમાં પણ અધર્મ પંથે ચડેલી અજડ સ્વભાવની જ્ઞાતિને આવા એક સંસ્કારી પુત્રની ભેટ કરવામાં કૂળ દેવીનો કંઇક સંકેત હોવાનું ભાન થઇ આવે છે. અસ્તુ. તે ભાઇને હાલતો એટલુંજ કહીશું કે:—

કરો જ્ઞાતિ તણી સેવા, સુધા સમ મિષ્ટ એ મેવા;
પડે તેવા સહી લેવા, નથી જાગ્યા તમે સૂવા.
ભલે ખોટા કહે મોટા, વળી મોટા બને ખોટા;
તમે છોટા છતાં મોટા, નથી જાગ્યા હવે સૂવા.

ભાણજીભાઈ ડાહ્યાએ ઠરાવની પૂર્ણાહુતિ કરતાં એક કવિતા ગાઇ છે તેમાં આગેવાનોનાં કૃત્યો અને સૈયદો તેમજ કાકાઓને જે પૈસા આપવામાં આવે છે તેનો કેવો દુરૂપયોગ થાય છે એ બતાવ્યું છે. ઠરાવ પસાર કરવાની મતલબ એ એકજ કવિતામાં સમાઇ જાય છે, તે પદ્યમાં ઉતારી શ્રોતાઓનું ઠરાવ તરફ ધ્યાન ખેંચવાથી મુખપાઠ થઇ જતાં હમેશાં આગેવાનોનાં કાર્યો તરફ દ્રષ્ટિ રહયાજ કરે એ સ્વાભાવિક છે, એકંદરે જોતાં ભાઇ ભાણજીએ લીધેલો પરિશ્રમ ઘણે અંશે કાર્ય સાધક લેખાય.

સ્વામી રેવાનંદજીએ છેલ્લા દિવસે શરૂઆતમાં પરમાત્માને નમસ્કાર કરી પોતાના થયેલા કચ્છ કડવા પાટીદારોના સ્વભાવનું બ્યાન આપી તે વીષે જે જે વાતો સભામાં ચર્ચાઇ ગએલી અને સઘળાના અનુભવની હતી તેજ કહી દીધી છે એટલે સ્વામીજીએ પોતા તરફથી કંઇ નવિન જાણવા જેવી હકીકત શ્રોતાઓને કહી નથી. ઉપદેશના રૂપમાં આંધળા અને ઠગની વાર્તા કહી સંભળાવેલી અને તે કેટલે અંશે જ્ઞાતિના ભોળા પુરૂષો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n28/mode/1up

realpatidar.com

અને સૈરદો તેમજ કારાઓ સાથે બંધ બેસતી આવે છે તે બતાવ્યું છે. દૃષ્ટાંત ઠીક છે વસ્તુસ્થીતી સાથે ઉપમા અને ઉપમેય વધારે સ્પષ્ટ રીતે સમજાવ્યાં હોત તો વધારે સારી અસર થાત. સ્વામીજી લાંબા વખતથી આ જ્ઞાતિની ઉન્નતિ અર્થે પ્રયાસ કરે છે અને હંમેશાં કરેજ જશે એ પ્રકારનું અભય આપી તેમણે જ્ઞાતિને આભારી બનાવી છે એનો કાર્યવાહકોએ ખાસ વિચાર કરવો ઘટે છે. સ્વધર્મ એટલે શું અને તેના સિવાય મનુષ્ય જીવનનો કંઇ અર્થજ નથી એ વાત સ્વામીજીએ શ્રોતાઓને જણાવાની જરૂર હતી, ધાર્મિક દ્રષ્ટીએ મનુષ્ય અને પશુજીવનના ભેદ દર્શાવાની અગત્ય સ્વામીજીની ધ્યાન બહારજ રહી છે એ ખેદયુક્ત છે. કદાચ વિષયને ચર્ચવાનો તેમને પુરતો સમય નહીં મળ્યો હોય એવી કલ્પના કરી શકાય છે. અધુરાં કાર્યો ઉકેલી લેવાની ધમાલમાં સ્વામીજીના જ્ઞાનોપદેશનો લાભ લેવાની તક પ્રમુખ સાહેબે જતી કરી છે એ તેમની કાર્યદક્ષતામાં ખામી બતાવે છે. ફંડ એકઠું કરવાની જરૂર અનિવાર્યજ લેખાય અને તે તક સાધવામાં આવી છે. સ્ત્રી વર્ગનું એ તરફ ખાસ ધ્યાન ખેંચવા માટે જમનાં બ્હેનને ખાસ ધન્યવાદ ઘટે છે, શુભ સંસ્કાર અને ધાર્મિક ભાવનાઓ શું નથી કરી શકતી !

૭ મો ઠરાવ—મુડદાને દાટવાને બદલે બાળવાનો અને—

૮ મો ઠરાવ—કડવા પાટીદાર પરિષદના પગલે ચાલવાનો પ્રમુખ તરફથી રજુ કરવામાં આવ્યા છે બંને ઠરાવો ઉપર વિવેચન કરવાની જરૂર હતી.

૯ મો ઠરાવ—શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડનું દીર્ઘાયુષ્ય ઈચ્છવાનો અને—

૧૦ મો ઠરાવ—જ્ઞાતિભક્ત સ્વ. કર્મવીર પુરૂષોતમભાઇ તંત્રીએ બજાવેલી જ્ઞાતિ સેવાની નોંધ લેવાનો, તેમના સ્મારક માટે કડવા પાટીદાર કોમે ઠરાવો પસાર કરવા છતાં કોઈ કાર્યસાધક પગલાં લેવાયાં નથી તે માટે ખેદ પ્રદર્શિત કરવાનો અને મહાન્ જ્ઞાતિ સંસ્થાના મેમ્બરોને તે માટે ભલામણ કરી યથાશક્તિ કચ્છ જ્ઞાતિએ પણ મદદ કરવાનો પસાર થયો છે. આ છેલ્લો ઠરાવ નાયાભાઇ શીવજીએ રજુ કરેલો જેને રતનશીભાઇએ તથા યુવકમંડળના સેક્રેટરીએ ટેકો આપેલો છે. ઠરાવની આવશ્યકતા સમજાવાની ભાગ્યેજ જરૂર છે કારણ એ વીર જ્ઞાતિબંધુની જ્ઞાતિસેવાથી કોણ અજાણ્યું છે? પરંતુ કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના આગેવાનોને એ ઋણ અદા કરવાની ફરજ ક્યાંથી સમજાય ! એની સુપ્રસિદ્ધ ચારે દિશાની અડગ જ્ઞાતિ સેવા એજ તેનું સ્મારક દેખાય છે ! બાળલગ્નનો અધર્મયુક્ત રિવાજ જ્ઞાતિમાં જડ ઘાલી બેઠેલો તેને જડમુળથી ઉખેડી નાંખવાનો એ ભાઇનો સતત પુરૂષાર્થ અને તેના અંગે ઉપસ્થીત થતી પરિસ્થીતીને પહોંચી વળવાનો ખંત, અનુભવ, જ્ઞાન અને સારાસારનો વિચાર કરી કાર્ય સાધવાની વિવેક બુદ્ધિ અને શક્તિ તેમજ જ્ઞાતિ હીતમાં તદાકાર થઈ જવાની અને પોતાના સર્વસ્વનો ભોગ આપવાનો સેવાભાવ આજે બીજે ક્યાં દેખાય છે ? જ્ઞાતિએ બીજા કયા પુરૂષમાં અને કયા કાળે અનુભવ્યો છે ? એ મહાપુરૂષના કર્મયોગની ઝાંખી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિને બીજા ક્યા સંતાનમાં અને ક્યારે થશે એની તો અત્યારે કલ્પના પણ થઇ શકતી નથી. સમસ્ત કડવા પાટીદારની પરિષદે એ ભાઇની જ્ઞાતિસેવાના ઋણમાંથી મુક્ત થવા અને તેની સેવાની યાદગીરી કાયમ રાખવા માટે એક સ્મારક ઉભુ કરવાના ઠરાવો કર્યા છે, પરંતુ કાર્યસાધક પગલાં ભરવામાં આવ્યાં નથી એ માટે કરાંચી પરિષદે જે ખેદ જાહેર કર્યો છે તે વિચારવા યોગ્ય છેજ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n29/mode/1up

realpatidar.com

એવીજ રીતે વળી કોઇ મુંબઈ કે અમદાવાદી પરિષદ, કરાંચી પરિષદ માટે પણ ખેદ જાહેર કરે અને એજ વંશપરંપરા ચલાવી આપણી કોમ પાટીદારીનું પદ જાળવી રાખે તો નવાઈ જેવું નથી ! મોટી પરિષદના પગલે ચાલવા પુરતા આશયથીજ કરાંચી પરિષદે એ ઠરાવ કર્યો નથી એવું જ્ઞાતિને દેખાડી આપવું હોય અને સદ્‌ગતની જ્ઞાતિસેવાનું ઋણ અદા કરવાની જરૂર કચ્છ જ્ઞાતિને ગળે ઉતરતી હોય તો એ કાર્યનાં કાર્યસાધક પગલાં તેણેજ ભરી દેવાની પહેલ કરી અન્ય વિભાગના સમજુ અને ગૃહસ્થ જ્ઞાતિબંધુઓને બતાવી આપવું જોઈએ કે કરાંચી પરિષદે કરેલો ઠરાવ અંતઃકરણ પૂર્વકની લાગણીથી પસાર કરવામાં આવ્યો છે. અસ્તુ.

૧૧ મો ઠરાવ—આગેવાનો જ્ઞાતિપંચના પૈસાનો વહીવટ કરે છે. તેનો હિસાબ બહાર પાડવાની તેમને વિનંતી કરવાનો અને તેઓ તેમ કરે નહીં તો તેમની ન્યાયની કોર્ટમાં ખબર લેવાનો ઠરાવ સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ ભાઈ નાનજી પચાણે રજુ કરેલો પસાર થયો છે. આ ઠરાવનો અમલ કરવા માટે જોઈતાં નાણાં અને માણસોની કાર્ય સાધક ગોઠવણ પરિષદે કરી છે. ઠરાવ તદ્દન સીધો અને ખાસ જરૂરી છે અને બીન તકરારી હોવા છતાં પણ જેના અંગે એ કાર્ય બજાવાનુ આવે છે તેમણે શું કર્યું એ તરફ ધ્યાન ખેંચાય એ સ્વાભાવિકજ છે અને જ્ઞાતિ હિતેચ્છુઓ તેનો વિચાર કરશેજ.

૧૨ મો ઠરાવ—પરિષદનો હેતુ બર લાવવા અને ઠરાવોનો અમલ કરવાની સત્તા કરાંચી યુવકમંડળના વ્યવસ્થાપકો અને પ્રમુખને આપવાનો પસાર થયો છે એટલે તેમના માથે એ ફરજ આવી છે તેનો જવાબ એ ભાઈઓ કેવા પ્રકારે આપે છે અને જ્ઞાતિ ઋણમાંથી મુકત થાય છે એ જોવાનું છે. પરિષદે જે ભાઈઓને સત્તા આપી છે તેનો એ અર્થ થાય છે કે પરિષદે તેમને પોતાના વિશ્વાસપાત્ર કિંવા ત્રષ્ટિઓ ઠરાવ્યા છે. એ જવાબદારી કઇ રીતે ઓછી ગણાય ?

છેલ્લા બે ઠરાવો સભાના અંગે જેમણે મદદ કરી હોય તેમનો આભાર માનવાના છે અને એ વિવેક દર્શાવાની જરૂર હતીજ. પરિષદની બેઠકના કાર્યની પૂર્ણાહુતિ પ્રમુખ સાહેબે કરતાં ઉપસંહારમાં જે કહ્યું છે તેનો એ સાર છે કેઃ—"જ્ઞાતિનું કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર પડયુ છે એ ભગવતી ઉમાદેવીની કૃપા સમજુ છું, સભામાં બોલનારે જાહેરમાં જે વિચારો દર્શાવ્યા છે તેમને ધન્યવાદ આપુછું દેડ ભંગીની જ્ઞાતિમાં પણ સુધારા થવા માંડયા છે. જુવાનીઆઓના હૃદયમાં જ્ઞાતિ ભક્તિનાં અંકુરો ફુટયાં છે તેનું રૂડુ પરિણામ આ પરિષદમાં દેખાય છે. હવે સૈયદો ઠગીને ખાઇ જાય એમ બનશે નહિ, આગેવાનો સાથે રહીને મ્હેં ગેઢેરાપણું કર્યું છે, મારા અનુભવ પ્રમાણે હું કહી શકુ છું કે જ્ઞાતિમાં શુદ્ધ ન્યાય નથી, થોડાજ આગેવાનો કલંક વગરના છે, પક્ષાપક્ષનું બંધારણ જબરજસ્ત છે. માતાઓ અને બ્હેનોએ ભાગ લેવાથી આપણો વિજય થયો છે અને એવી આ અપુર્વ ગંજાવર સભા તો પહેલીજ છે, એક સંપ અને શુદ્ધ હૃદયના સંકલ્પો ધારેલું કાર્ય સાધી શકે છે, " વગેરે.

પ્રમુખના છેલ્લા ઉદ્‌ગાર એટલે સભાજનોના મનનું સાંત્વન. પ્રમુખ સાહેબના ઉદ્‌ગાર મુજબ સભાનુ કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર પડયું તે ખુશી થવા જેવું છે અને તે માટે કાર્યવાહકોને ધન્યવાદ ઘટે છે. ઉમાદેવીની કૃપા તો બેશક ખરીજ, કારણ માતા ઓછીજ પોતાના કોઈ ગંદા કે મેલા અને પાપી પુત્રને ખોળામાંથી ફેંકી દે છે ! એમ કરતાં માતાને તો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n30/mode/1up

realpatidar.com

પોતાના માતૃધર્મ કિંવા સંતાનો પ્રત્યેની મમતામાં ખામી આવતી દેખાય છે. જ્યારે તેનાં સંતાનો દુઃખથી પીડાય છે અને તેની સ્તુતી કરે છે ત્યારે પોતાનાં દીન સંતાનોનું દુઃખ જોઇ સેંકડો બલ્કે હજારો હૃદયો, ભુજાઓ અને મસ્તકોમાં પ્રવેશ કરી તેમા ઉન્નતિ સાધક બળ અને બુદ્ધિ પ્રેરે છે, કૃપા કરે છે, કષ્ટો દુર કરે છે અને તેમને અવળે માર્ગે જતા અટકાવી ધર્મ પંથે વાળે છે; દીન સંતાનોની કાકલુદી ભરેલી વાણી સાંભળી એ કુળદેવી સભાના દરેક કાર્યવાહકોમાં અદશ્ય રૂપે પ્રવેશ કરે છે, જ્યાં તેમની ભુલ થવાનો સંભવ હોય ત્યાંથી પાછા વાળી સન્માર્ગે જવાની વિચાર શકિત બક્ષે છે, માત્ર હૃદયની શુદ્ધતાજ એ જુએ છે અને જ્યાં એ દેખાય ત્યાં કૃપા કરી પધારે છેજ. પરંતુ સંતાનો પોતાના ધર્મમાંથી કયારે મુકત થાય છે? સભા સમક્ષ ઉચ્ચારેલા શબ્દોને વળગી રહી પોતાના ભાગે આવેલી ફરજ અને ધર્મ બજાવે ત્યારેજ, નહીં તો એવા માતૃદ્રોહી-જ્ઞાતિ-દ્રોહી-સંતાનોની અધોગતી થાય છે, અતોતતોભ્રષ્ટ સ્થીતીમાં કલંકીત જીવન પુરૂ થતાં અંતે નર્ક જાય છે. તેમાં સતગોર ઇમામશા કે નરઅલી મહમદશાના ગજ વાગતા નથી. અધર્મના પુંજ પાખંડી પીરાણા પંથના કલંકમાંથી અને તેના પોષક ગેઢેરાઓની જાળ-માંથી છુટી જવાની સત્ય હકીકત પોતાના ભાઇઓની સમક્ષ કહેવામાં ઘણાઓને જોખમ સમાયેલુ દેખાય છે અને તેથીજ પોતે જ્ઞાતિના સપુત પુત્રોને સાચી હકીકત બોલવા માટે ધન્યવાદ આપતા જણાય છે, ઢેડ ભંગીની નાતમાં પણ સુધારા થયા છે એ વાત તેમણે ઉચ્ચારી છે છતાં કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં સુધારા થઇ શકશે તેની ખાત્રી એમનું હૃદય આપી શકયું નથી એ કેટલા અફસોસની વાત છે! ઇમામસેની સૈન્યના એ એક વખતના અનુભવી નાયકને પોતાના પુરાણા દોસ્તોનાં પરાક્રમ યાદ આવવાથી સત્ય હકીકત પ્રદર્શિત કરતાં ધ્રુજ વછુટી હશે? ખૂબી એ થઇ છે કે એક તરફથી એ પરાક્રમનાં તાજાં સ્વપ્નાં અને બીજી તરફથી પોતાને પ્રત્યક્ષ થતી જ્ઞાતિના સપુત યુવકોની તે સ્વપ્નાની સૃષ્ટિને જડમુળથી ઉખેડી નાંખવાની શુદ્ધ ભાવના અને પુરૂષાર્થે તેમના મનને હાલક ડોલક સ્થીતીમાં લાવી મુકયું છે, એટલે તેમણે કરેલા ગેઢેરાપણાની સભા પાસે માફી માગી લેવાની જાગૃતિ આવેલી દેખાય છે. સૈયદો જ્ઞાતિને ઠગીને ખાઇ જાય એમ બનશેજ નહિ એવું કહેવાનો એ અર્થ છે કે જ્ઞાતિમાં જોઇએ તેવી જાગૃતિ છે, તેમના માનવા પ્રમાણે યુવકોએ પુરૂષાર્થ પણ સારો કર્યો છે પરંતુ તે કહેવા કરતાં તેને પોષવાનું કાર્ય કેટલું મહત્વનું છે એ જણાવવું પ્રમુખ વિસરી ગયા છે, માતાઓ અને બ્હેનોએ પરિષદમાં ભાગ લેવાથી કોઇને સભાનું ગંજાવરપણું દેખાયું હોય અને વિજય પ્રાપ્ત થયેલો જણાતો હોય તો એ વાત પણ માલ વગરનીજ છે. સ્ત્રી વર્ગની મદદ જ્ઞાતિ-હીતનાં કાર્યોમાં જરૂરની ખરી પરંતુ તે વર્ગને ઉન્નત કરવા તેમના હિતાર્થે પરિષદે શું કર્યું છે? પૈસા કઢાવાનુંજ કે બીજું કંઇ! જ્ઞાતિમાં સ્ત્રી વર્ગની કેવી કફોડી સ્થીતી છે એનો ખ્યાલ ગેઢેરાપણું કરી આવેલા પ્રમુખ સાહેબ અને શ્રોતાઓને હોવોજ જોઇએ. એક સંપ અને શુદ્ધ હૃદયના સંકલ્પો ધારેલું કાર્ય સાધી શકે એ વાત ઠીક છે, પરંતુ માત્ર વાતો કરવા-થીજ કે ભાષણો કરીને બેસી રહેવાથી એક સંપ થઇ જતો નથી અને ધારેલાં કાર્ય સાધી શકાતાં નથી. પ્રમુખ સાહેબ એ વાત તો જાણુતાજ હશે કે જ્યાં સુધી મન, વચન અને કર્મે કરી પીરાણા ધર્મ કે પંથને ઉતેજન આપવાના કાર્યથી અલગ રહેવાય ત્યાં સુધી એક માણસની ભકિત નિષ્કલંક ગણાય અને તે પંથને જ્ઞાતિબંધુઓ કોઈ પણ પ્રકારે વળગી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n31/mode/1up

realpatidar.com

રહે એવી ભાવના પણ જેનામાં હોય તેની જ્ઞાતિ સેવા જુઠ્ઠી, બુટ્ઠી અધમ અને માન ખાટવા પુરતીજ એટલે કૃત્રિમ લેખાય.

જ્ઞાતિ સુધારાના કાર્યમાં આગળ પડતો ભાગ લઈ પોતે જ્ઞાતિ સેવા કરવાની જે તક સાધી છે એ લાભ કોઈ પણ રીતે પોતે જવા દેશે નહિ. યુવક વર્ગ અને જ્ઞાતિએ તેમનામાં શ્રદ્ધા રાખી જે મન ભરી દ્રષ્ટિએ તેમના પ્રત્યે પૂજ્યભાવ દર્શાવ્યો છે એનો બદલો પોતે યોગ્ય રીતે આપી જ્ઞાતિને અન્યાય કરવાના અઘોર પાપમાંથી મુક્ત થશે અને સભાએ જે જે ઠરાવો કર્યા હોય તેને અમલમાં મુકવા પોતાના હીતનો કદાચ ભોગ આપવો પડે તેમ હોય તો તે આપીને પણ એક પવિત્ર ફરજ અદા કરવાની માણસાઈ જરૂર બતાવી આપશે. અસ્તુ.

ઉપસંહાર.

પરિષદમાં ચાલેલા કામકાજ તેમજ પસાર થયેલા ઠરાવો અને ભાષણોનું અવલોકન કરી ગયા. આપણી કોમ મોટે ભાગે અજ્ઞાન હોવાથી કેટલીક જગ્યાએ વિષય અને હેતુઓ સમજાવવા માટે લેખને અનુવાદનું રૂપ આપવું પડ્યું છે અને તેમ કરતાં જ્ઞાતિહીત સાધવાનો હેતુ જલદી બર આવે એ ખાતર શુદ્ધ ભાવના રાખી ટકોર કરવાની પણ છુટ લીધી છે. ભાષણ કર્તાના વિચારો તરફ માત્ર સંમતિ દર્શાવીનેજ બેસી રહેવું, કિંવા તેની હાએ હા કરવી એ એક પ્રકારનું જેમ દૌર્બલ્ય છે તેમ કોઇને ઉતારી પાડવા કે ચડાવી દેવાની ભાવના પોષવા, તાણી તોષીને પણ કોઇની ખોટી પ્રશંસા કે નિંદાયુક્ત ટીકા કરવી એ પણ દ્વેષ, ઇર્ષ્યા અને કુસંપનાં જ્ઞાતિમાં બીજ રોપવા સમાન છે અને તેના જેવું બીજું કોઈ પાપ નથી. તેમ છતાં પીરાણાપંથના કલંકમાંથી મુક્ત થવું એ પરીષદનો મુખ્ય ઉદ્દેશ હોવા છતાં જરૂર પુરતીજ પીરાણાધર્મની છેડ કરી છે. જે ધર્મમાં પવિત્ર દેવ દેવીઓ, અને આર્યસંતાનોની નિંદાજ કરી હોય, બિસમિલ્લા નર રહિમના કલમા પઢાતા હોય, ખુદ જેના આચાર્યોજ માંસાહારી સૈયદો હોય, રોજા અને કબરોને પગે લાગવાનું હોય, ઘટપાટનાં ષડયંત્રોમાં માત્ર હિન્દુઓને પોતાના ધર્મથી વંચિત કરી દેવાનાજ ઘાટ ઘડાયા હોય તેને કોઇ હિન્દુધર્મ તરિકે ઓળખાવવા માગે તો લેખકો કેટલી છુટથી તેની ટીકા કરી શકે એ વાતનો જેને પાકો ખ્યાલ હશે તેને તો આ અવલોકનમાં ટીકા કર્યા જેવું કંઇ લાગશેજ નહિ. આ પ્રસંગ પીરાણાધર્મ એ હિન્દુધર્મ નથી એ વાતની પોલ બતાવવાનો નથી પરંતુ આપણી જ્ઞાતિમાંથી એ સત્વર દૂર થાય એ ખાતર વ્યક્તિગત ભાષણનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે અને તેમાં પણ યોગ્ય કાળજી રાખી છે. વળી આપણે એક બીજાના દોષ શોધ્યા કરીશું ત્યાં સુધી ઐક્ય અને પ્રેમની વૃદ્ધિ કરી શકીશું નહિ એ વાત પણ મારી સમજમાં બહુ અગત્યની દેખાય છે, છતાં દૌર્બલ્ય કિંવા ભીરૂતાને વશ થઈ સત્ય હકીકત છુપાવી રાખવાની કોઈ બુદ્ધિવાન પુરૂષ ઇચ્છા રાખેજ નહિ એતો સ્પષ્ટ છેજ.

વસ્તુસ્થીતિનું યોગ્ય સ્વરૂપ માણસને જ્યાં સુધી સમજાય નહિ ત્યાં સુધી મતભેદ મટી શકતો નથી એટલે પ્રમાણિક મતભેદ હમેશાં રહેવાનોજ. પરંતુ જાણી જોઇને સત્યવસ્તુ સમજાયા છતાં માત્ર પોતાનાજ વિચારો પ્રદર્શિત કરાવા અને તે અમલમાં મુકાયેલા

realpatidar.com

realpatidar.com

જોવાની ગેઢેરા તરફની અપ્રમાણિક ખેંચતાણ થાય છે તે કેવળ અનિષ્ટ કાર્ય છે એટલા માટે ડાહ્યા પુરૂષોએ જ્ઞાતિહીત સાધવાના પુરૂષાર્થમાં હંમેશાં સત્યનેજ વળગી રહેવું જોઇએ, અને જે યોજના કિંવા કાર્ય વિશેષ ફળદાઇ દેખાય તેનો સત્વર અમલ કરવા અને કરાવા તરફ પોતાની સહાનુભુતિ રાખવી જોઇએ. પીરાણાના અર્ધદગ્ધ પંથે ચઢી હાથે કરીને આપણે જે અધોગતિ માગી લીધેલી તેનો આજે આપણને પેટ ભરીને પસ્તાવો થાય છે. આપણે મુમના જેવા દેખાઇએ છીએ કિંવા ગાળ હિન્દુ જ્ઞાતિઓ આપણું નાક કાપે છે એટલાજ ખાતર જો આપણને પસ્તાવો થતો હોય તો આજે પણ આપણી જડતા મટી નથી એમ માનવું જોઇએ, અને તે મટાડવા બુદ્ધિના વિકાસ અર્થે પુષ્કળ માનસિક ઉદ્યોગ કરવાની જરૂર છે એમ આપણે સમજવું જોઇએ. પશુ જેવી અજ્ઞાન દશામાંથી નીકળી બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતાં જ્યારે આપણે શીખીશું ત્યારેજ પીરાણા ધર્મ એ હિન્દુધર્મ નથી એવું સમજાયા ઉપરાંત પાપ અને પુણ્ય, ધર્મ અને અધર્મ, ઉંચતા અને નીચતાના ભેદ આપણા સમજવામાં આવ્યા હશે પરંતુ જ્યાં સુધી મનુષ્ય અને પશુ જેવા વહેવારના ભેદ આપણા સમજવામાં નહિ આવ્યા હોય ત્યાં સુધી કોઈ કાળે આપણી દુઃખદ અધોગતિ મટનારી નથી; પછી ભલે આપણે મોટા મોટા કોન્ટરાકટના બીઝનેસ કરતા હોઇએ કિંવા લાકડાં વહેરીને પેટ ભરતા હોઇએ. કેટલાક બુદ્ધિશાળી ભાઇઓને આજે જે ખેદ થાય છે તે એ છે કે આપણા ભોળા ભાઇઓ અત્યાર સુધી જ્ઞાતિને પીરાણાના ગુપ્ત માર્ગમાં ઘસડી જવાની દુષ્ટ અભિલાષા અને યોજનાને પુરેપુરી સમજ્યા નથી અને જે કોઈ સમજવા પ્રયત્ન કરે તેના ઉપર ગેઢેરાઓનું એટલું દબાણ હોય છે કે તેઓ પોતાનો મત પણ દર્શાવી શકતા નથી ! અન્ય જ્ઞાતિના સહૃદય ગૃહસ્થોને આ માન્યતા કંઈક અતિશયોક્તિ ભરેલી લાગશે પરંતુ મારી તેમને વિનંતી છે કેઃ—

તેમના પ્રસંગમાં જે જે પીરાણા પંથી–કોન્ટરાકટર કિંવા મજુર–આવે તેને પુછીનેજ ખુલાસો કરી લેવો. હિન્દુપણાના સંસ્કાર તેમનામાં કેટલા છે એતો વાત કરતાંજ સમજાશે, અને કોઈ પણ હિન્દુધર્મના અનુયાઇના હૃદયને ચીરી નાંખનારી ઘટપાટની ક્રિયા અને કલમા પઢતાં એ અર્ધદગ્ધ કડવા પાટીદાર (?) ની કરોડ દશોંદના લાગા ભરી ભરીને કેટલી લચી ગઈ છે એનો તરતજ ખ્યાલ આવશે. વળી એક શુદ્ધ કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાંથી ટળી જઇ ન હિન્દુ ન મુસલમાન જેવી દશા પ્રાપ્ત કરવાનો–સત ગોર! સૈયદ! પાસેથી ચાંદ મેળવવાની, અને પીરાણાના રોજાની મીલકત ઉપર હક્ક ધરાવાની તેની લાલસા કેટલી જીવતી જાગતી છે એ પણ જણાઇ આવશે. છેવટે આમને સંતોષ પણ થશે કે એ દુઃખદાયક સ્થીતિ કેટલાક ડાહ્યા પુરૂષો સમજ્યા છે અને તેમાંથી બહાર નીકળી પોતાની કોમને નિષ્કલંક કરવા પુરૂષાર્થ પણ કરી રહ્યા છે. અસ્તુ.

એ પુરૂષાર્થ એટલે શું ? માનસિક ઉદ્યોગ. મુંબઈના યુવક મંડળે મુંબઇ અને વીરાણીમાં અને કરાંચીના યુવકોએ કરાંચી સ્થળે એ ઉદ્યોગ આરંભ્યો તેના પરિણામે અનેક સભાઓ થઇ અને રિપોર્ટો છપાયા, આ લેખ પણ એજ ઉદ્યોગના પરિણામનું રૂપક છે. મન, વચન અને કર્મે કરી કચ્છ દેશના કડવા પાટીદારો રાજભક્તિ દર્શાવતા આવ્યા છે એ વાત મહારાવશ્રીની જાણ બહાર હોઈ શકે નહિ પરંતુ આપણા જેવી મહેનતુ અને તેમની ભોળી અજ્ઞાન પ્રજાના સુખાર્થે મહારાજા શું કરી શકે એ વાત જો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n33/mode/1up

realpatidar.com

ઠરાવ દ્વારા આપણે તે નામદારના લક્ષ ઉપર મુકી હોત તો કંઇ અયોગ્ય લેખાત નહિ. વીરાણી સભામાં ભાઇ લધા વિશ્રામે ખુદાવિંદની હજુરમાં આપણાં દુઃખો જણાવી કંઈક મુક્તિ મેળવી શકાય તેમ છે એવા વિચારો દર્શાવેલા છે તે કરાંચી પરિષદ્ ગ્રહણ કરી શકી નથી, કાર્યવાહકોની જાણ બહાર એ વાત રહી ગઈ છે જે ભવિષ્યમાં સુધારી લેવાની જરૂર છે. બાળલગ્નો હાનીકારક છે એટલે દરેક કોમ તેને તજી દેવાને આગ્રહ ધરાવે છે પરંતુ તેનું બૂરામાં બૂરૂ પરિણામ તો કડવા પાટીદાર કોમજ આખા જગત્‌માં ભોગવી રહી છે જે વાત તદ્દન સાચી છે. આપણે સમજ્યા છીએ છતાં એ પ્રકારના રીતરિવાજમાં ફેરફાર કરી શકતા નથી અને દીકરા દીકરીઓના અંતઃકરણના શ્રાપ લીધેજ જઇએ છીએ એ શું આપણા મનની ઓછી કંગાલિયત દર્શાવે છે? વરકન્યાની યોગ્યતા આપણે વિચાર્યા સિવાય વડીલો કિંવા ગેઢેરાના બોલ ઉપાડી લેવાની ખાતરજ અયોગ્ય જોડાં જોડી કજોડાં કરીએ છીએ એ શું આપણા મનની ઓછી નબળાઈ છે? એ તે ધર્મ છે કે અધર્મ? આપણે પેદા કરેલા ધન કિંવા રાચ રચીલા જેવી જડ વસ્તુઓનો આપણે જેમ ભાવતો ઉપયોગ કરીએ છીએ તેમ પુત્ર પુત્રીઓના સબંધમાં કરતા બંધ થઇએ ત્યારેજ "કણબી પશુ મટી માનવી ગણાય." ખોટી લાજુ રાખવા જતાં માબાપ પોતાનાં સંતાનો પ્રત્યેનો ધર્મ ભૂલી જાય છે અને મુંગા મેંઢાથી પણ બીકણ બની એક બીજાની પાછળજ જવાની નબળાઈ બતાવે છે! કેટલાક રિવાજનું કારણ માની લે છે! પરંતુ રિવાજ આપણા માટે છે. આપણે નઠારા રિવાજને જીવતો રાખવા જનમ્યા નથી. જે કાળે જે વર્તન આપણને યોગ્ય લાગે તેનું નામજ રિવાજ. રિવાજને જન્મ આપવો કિંવા તેને દફે કરવો એ આપણી મુનસફીની વાત છે, આપણે કંઈ રિવાજના ગુલામ નથી, તેમજ કોઈ રિવાજ ઉપર આજીવિકા ચલાવનારાના આપણે કંઇ વેચાણ નથી, એટલે દેશકાળને યોગ્ય આપણને હીતકર્તા રિવાજો બાંધીએ કિંવા અહીતકર્તા રિવાજોને દફે કરીએ તેમાં કંઈ પાપ નથી પરંતુ એજ ધર્મ છે. બાળલગ્નની પ્રથા ચાલુ રહી તેમ મરણ પાછળ માબાપનો દાડો કરવાના રિવાજનું પુંછડું પણ આપણે એટલાજ જોરથી પકડી રાખ્યું! ગીરાસ ચાસ ગીરો મુકાય! ઘર તડકે થાય! અને તેથી ખારાં પાણી જંગવાં પડે તોપણ મા બાપનો દાડો તો કરવોજ પડે અને ત્યારેજ ઈજ્જત રહે! કેટલી ગજબ મુર્ખાઈ ભરેલી આ માન્યતા લેખાય? અનુભવસિદ્ધ એ મુર્ખાઇ ઘસારે ઘસારે ઓછી થતી આવે છે પરંતુ આગેવાનો જબરાઇએ દાડો કરાવતા બંધ થઈ જાય એ ઉપાય યોજવાની તત્કાળ જરૂર છે. એક ભાઇએ એમ કહ્યું છે કે જમાડનારને જો પુન્ય થતું હોય તો જમનાર-મરનારનું પાપ ખાય છે! વળી બીજું એવુંજ સત્ય એ છે કે મરણ પાછળનાં શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ અને ઘર તડકે કરાવનારાં જમણ જમનાર-મરનાર અને તેના વારસોના લોહીના લાડુ જમે છે એટલે મરણ પાછળનાં જમણ નહીં જમવાની પ્રતિજ્ઞા તો દરેક સમજુ ભાઇએ લેવીજ જોઇએ. ઘણા ભાઇઓ આ વાત સમજ્યા છે અને સાથે પ્રતિજ્ઞા પણ કરી લેશે તો જ્ઞાતિનું વહેલું શ્રેય થશે.

વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવાની જરૂર જ્ઞાતિને સમજાઇ ચુકી છે "ભણાવીએ તો ઉતરી જાય" એવી માન્યતા વાળા તો બાજરામાં કાંકરા જેટલા પણ નથી એટલે એ વાતની

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n34/mode/1up

realpatidar.com

આપણે ભુલી રાખવાની નથી. વિદ્યા પ્રાપ્ત નહીં થઇ શકવાનું સત્ય કારણ આપણી ગરીબાઇ છે. કામ ધંધો કરવાને યોગ્ય ઉંમરે પહોંચ્યા પહેલાં બાળકો પાસેથી કામ લેવાની જરૂર ઉભી થાય છે ! આ વાત જેટલી દયા અને કરૂણાજનક સ્થીતી બીજી કઈ હોઇ શકે ? રાજા અને પ્રજાને પોષનારી મહેનતુ પણ ઘેટા જેવી મુંગી પ્રજાની કોણ દયા ખાય ! આપણી મુક્તિના બે માર્ગ છે. કાંતો આપણે જમાનાને યોગ થવું કિંવા આપણે માટે યોગ્ય જમાનો બનાવવો. જમાનો ઘડવાની શક્તિ આજે આપણામાં રહી નથી એટલે જમાનાને યોગ્ય આપણે બનવાનું છે અને એટલા માટેજ વિદ્યા અવશ્યે પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ. અયોગ્ય ખરચો બંધ કરી આપણે યોગ્ય કરકસર કરી આપણી આર્થિક સ્થીતી સુધારવી. અને કાકા, સૈયદો કે આગેવાનોના અર્થે લાગા અને દરોંદના દોકડા ગંગવા કૂવામાં નહીં નાંખતાં પોતાની કોમનાં પુત્ર પુત્રીઓના હિતાર્થે વાપરવાની બુદ્ધિપૂર્વક યોજનાઓ ઘડવી અને વળી બાળકો પાસેથી કામ લેવાના સંયોગો જે માબાપને ખડા થતા હોય તેમનો પણ તેમાં વિચાર કરી લેવો. આ કાર્ય અજ્ઞાન દશાવાળાને પહાડ જેવું મોટું દેખાશે પરંતુ સહૃદય બુદ્ધિવાન પુરૂષો તેને સામાન્યજ લેખશે. નાતજાતની પલટાઈ કરનારા આગેવાનો તો દરેક ઠેકાણે હોય છેજ પરંતુ અબઇ મુખી અને કરમશી જેવા ગેઢેરાઓ ભાગ્યેજ બીજે હશે ! કચ્છ જ્ઞાતિ માટે એટલું તો ચોક્કસ છે કે છઠ્ઠા ઠરાવનો જો યોગ્ય અમલ થાય તો ઘણું ખરૂં દુઃખ ઓછુ થઇ જાય. મડદાને દાટવાને બદલે બાળવાના ઠરાવ સાથે પીરાણા પંથનું કલંક ટાળી દેવાનો ઠરાવ કરવો જોઈએ તે પરિષદ કરી શકી નથી એ ઉપરથી સમજાય છે કે નામચિન્હ ગેઢેરાઓની જવાળામુખી ફુંક મુંબઇ જેટલે દૂર તો નહિ પરંતુ કચ્છથી કરાંચી સુધી તો પહોંચી શકી છે. સ્વાગત મંડળથી માંડીને સ્વામી રેવાનંદજી સુધીના વક્તા પૈકી કોઇ પીરાણા પંથને લીધે થતી અધોગતિનું ભાન કરાવાની હિમ્મત કરી શકયા નથી એના જેવુ ખેદયુક્ત બીજુ એક પણ નથી, પછી ભલે તે વક્તાઓની ખામી હોય કે શ્રોતાઓની સાંભળવા તરફ નારાજી હોય પરંતુ રિપોર્ટ ઉપરથી એટલું તો સ્હેજે પ્રતિપાદન થઇ શકે છે કે કરાંચી પરિષદનો ઉદ્દેશ ગર્ભમાંજ રહ્યો છે.

બન્ધુઓ ! પીરાણાના પાંખડી કલમા પઢતા રહી આપણાં બાળ બચ્ચાંને દેશી ખ્રીસ્તીઓની જાત નાતમાં ભળવાનો વારસો આપતા જઇશું કે કડવા પાટીદાર કોમને યોગ્ય સન્માન મળે તેવા સંસ્કારોથી આપણે તેમને વિભુષિત કરી ઉતરી જવાના રસ્તામાંથી મુક્ત કરતા જઇશું ? આપનું અંતઃકરણ શું કહે છે ? અંતરનો અવાજ ખોલો અને તમારી પ્રબળ ઇચ્છા શક્તિને એટલી છુટથી વહેવા દો કે જેથી પીરાણા પાખંડની જ્ઞાતિમાંથી જડ ઉખડી જાય અને ખાનાંઓના ભૂતને દફે કરી નાંખે ! સ્વાર્થમુલક ખળભળાટના પડદા નીચે છુપાઈ રહેલા તમારા પુરૂષાર્થને વધારે જોશથી પ્રદિપ્ત કરો અને જુઓ કે તેના એકજ સપાટે ગેઢેરાઓના અંધ સ્વાર્થ અને કુકર્મોનો અંત આવી જાય છે ! પરન્તુ એટલુ યાદ રાખજો કે તમારે કાર્યવાહકોમાં તો ઐક્ય અને પ્રેમની જ્યોત બુઝાવા દેવાની નથી, એના વગરની તમારી સાધના કોઇ દિવસ ફળીભૂત થશે નહિ. બીજું પણ કહી લઉ કે ઘણીવાર તમારાં કાર્યો અને વિચારોના અજ્ઞાન બન્ધુઓ ભાવના અર્થ કરશે, કદાચ થાકી જવાશે, ખુણે પડયુ રહેવુ પડશે કિંવા નાત બહાર થઈ રહેવાના સંયોગો પણ ખડા થશે પરન્તુ તમે મનસા, વાચા અને કર્મણામાં બની શકે તેટલું ઐક્યજ બતાવજો. પવિત્ર

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n35/mode/1up

realpatidar.com

ભાવનાનો કદી નાશ થતોજ નથી એ વાત તમે જરૂર સત્ય માનજો, કેટલીએ પેઢીઓનાં મહાપાપ તમારે ભષ્મ કરવાનાં છે તેનો વિચાર કરી જોજો, પરોપકાર બુદ્ધિ અને સત્યનિષ્ઠાથી આદરેલો પુરૂષાર્થ હમેશા વિજયી નિવડે છે એ વાતમાં શ્રદ્ધા રાખજો, તમારી ઉન્નતિને અન્તરાયરૂપ રિવાજો કિંવા વિચારોને દૂર કરવા તમે જાતે તમારી રહેણી કરણીમાં ફેરફાર કરજો.

સ્વામી રામતીર્થજી કહે છે કેઃ—

" પરિવર્તન એટલે ફેરફાર એ સૃષ્ટિનો ઉગ્ર મન્ત્ર છે એટલે પરિવર્તન કરો નહિં તો મરો. તમારા નશીબના સ્વામી તમેજ છો, તમારે જોઇએ તો ભય અને નરકની અંદર અથડાતા નીચ ગુલામો રહો અને જોઇએ તો જન્મ સિદ્ધ હક્કનો વૈભવશાળી મુકુટ ધારણ કરો તમારે ફાવે તે તમારી યોગ્યતા પ્રમાણે પસંદગી કરો "

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n36/mode/1up

realpatidar.com

અમદાવાદ.

ઢાલગરવાડામાં આવેલા શ્રી અંબિકાવિજય પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં

પટેલ લક્ષ્મીચંદ હીરાચંદે છાપ્યો.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk775/page/n37/mode/1up

realpatidar.com

જ્ઞાતિ ભાઇઓના હિતાર્થે બહાર પડે છે!

હિન્દુ ધર્મના નામે ચાલતા

પીરાણા ધર્મની પોલ.

એ નામનું પુસ્તક અમારા તરફથી બહાર પાડવામાં આવનાર છે. સનાતન હિન્દુ પ્રજાને પોતાનો ધર્મ તજી દેવરાવી પીરાણા ધર્મમાં વાળવા માટે અને પીરાણા ધર્મ મુસલમાની ધર્મ જેવો નથી એવું દેખાડવા માટે તે ધર્મના અધ્યાપકો, ધર્મગુરૂઓ કાકાઓ અને નેતાઓએ હિન્દુ ધર્મમાં પ્રસિદ્ધ રીતે મનાતા અવતારો, મહાપુરૂષો અને દેવદેવીઓને પોતાના પંથમાં ઘુસાડી તેમના નામે અનેક પ્રકારના ગપગોળા અને ખોટી વાતો ફેલાવી છે અને તેમ કરીને સદરહુ ધર્મનાં પ્રસિદ્ધ અપ્રસિદ્ધ પુસ્તકો, પાઠો અને વ્યાખ્યાનોમાં હિન્દુ ધર્મમાં મનાતિ, પવિત્ર વ્યક્તિઓને એવી તો અપવિત્ર અને અઘટીત રીતે વર્ણવામાં આવી છે કે જે સાંભળીને કોઇપણ હિદુ ભાઇનું હૃદય દ્રવિત થયા સિવાય રહેજ નહિ.

કચ્છ દેશમાં અને તેમાં પણ જે જ્ઞાતિમાં મારો જન્મ થયો છે ત્યાં આ ધર્મની પોલ ચલાવી પીરાણા ધર્મના ઉપાધ્યાયો સેંકડો વર્ષોથી દર વર્ષે હજારો રૂપિઆ લુટી ખાય છે એટલુંજ નહિ પણ આડકત્રી રીતે આગેવાનો મારફત જ્ઞાતિમાં ત્રાસ વરતાવી ગરિબ વર્ગ પાસેથી પણ દરવર્ષે પૈસા કઢાવાનો ઉદ્યોગ ચલાવતા આવ્યા છે અને અમારી શુદ્ધ ક્ષત્રિય વર્ણને ન તો હિન્દુ ન મુસલમાન એવી અતો ભ્રષ્ટ તતો ભ્રષ્ટ સ્થિતીમાં ડુબાવી રાખવાનો પ્રયાસ કરે છે જેનાં ભયંકર પરિણામોએ અમારા જીવન ઉપર અસર કરી અમારી જ્ઞાતિને દુઃખદાયક સ્થિતિમાં લાવી મુકી અનેક જણાએ અમારી માફકજ અન્ય જ્ઞાતિઓની સ્થીતી પણ આ પીરાણા ધર્મે કરી મુકી છે તે ઉપરથી આવું પુસ્તક બહાર પાડવાની કેટલી આવશ્યકતા છે તે તો જેમણે પીરાણા ધર્મ સંબંધે કાંઇપણ જાણ્યું હશે તેને સમજાયા સિવાય રહેશે નહિ.

આ પુસ્તકમાં પીરાણા ધર્મની ઉત્પત્તિ તથા તે ધર્મની રીતે જન્મથી મરણ પર્યંત તેના અનુયાયીઓ માટે કરવામાં આવતી ક્રીયાઓ, ઇમામશાનો વંશ, ઘટપાટની ક્રીયાઓ અને એલમો તેમજ કલમાઓમાં આર્ય વ્યક્તિઓને ઘુસેડી હિન્દુ ભાઇઓને ઉંધે રસ્તે દોરી પોતાના પંથમાં વટલાવવા માટે તેના અધ્યાપકોએ જે જે નીચ યુક્તિઓ રચી છે તેનું યથાર્થ વર્ણન આપી અમારા હિન્દુ ભાઇઓને તેની પોલ સ્પષ્ટ રીતે સમજાય તેવા દરેક પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યાથી આ પુસ્તક એક અત્યુપયોગી થઇ પડવાનો સંભવ છે.

કચ્છ દેશમાં નેત્રા ગામના એક કેશરા પટેલ કે જેમણે પીરાણા ધર્મને છોડી સ્વામી નારાયણ પંથનો સ્વીકાર કર્યો હતો તેમને વટલાવી પોતાના ધર્મમાંજ રાખવા ખાતર પીરાણા ધર્મને માનારા વર્ગે જે જુલમ અને ત્રાસ વર્તાવ્યો હતો તેનો હૃદય ભેદક પ્રસિદ્ધ બનાવ પણ આ પુસ્તકમાં યોગ્ય સ્થળે આવશે. પુસ્તક સંબંધી બીજી માહેતી નીચેના ઠેકાણેથી મળશે.

લેખક— નારાયણજી રામજીભાઇ મીસ્ત્રી.

ઠે. ઊમરસી રાયસીના કમ્પાઉન્ડમાં

ઘાટકોપર—(THANA.)

realpatidar.com